

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových a environmentálních studií

Náhorní Karabach: Historie, současnost a budoucnost konfliktu

Bakalářská práce

Michaela SOVOVÁ

Mezinárodní rozvojová a environmentální studia

Vedoucí práce: doc. RNDr. Pavel Nováček CSc.

Olomouc 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci včetně příloh, jsem vypracovala samostatně pod vedením doc. RNDr. Pavel Nováček CSc. a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne

Podpis:

Poděkování

Mé poděkování patří doc. RNDr. Pavlu Nováčkovi CSc. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnoval. Dále bych chtěla poděkovat také novinářce Lence Klicperové za spolupráci při rozhovoru, který mou práci doplnil a dodal jí váhu vlastních zážitků.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Michaela SOVOVÁ**
Osobní číslo: **R200415**
Studijní program: **B0588A330001 Mezinárodní rozvojová a environmentální studia**
Téma práce: **Náhorní Karabach: Historie, současnost a budoucnost konfliktu**
Zadávající katedra: **Katedra rozvojových a environmentálních studií**

Zásady pro vypracování

Tato bakalářská práce se zabývá společnou historií Arménie a Ázerbájdžánu, hlavně tedy sporům o území Národního Karabachu. Nejprve zmapuji historii obou států, konflikty o území a provedu analýzu posledního středu těchto dvou zemí. Na základě těchto rozborů a faktů se v práci pokusím předpovědět dění v následujících letech. Celá práce bude doplněna rozhovorem s novinářkou a fotografkou Lenkou Klicperovou, která společně s kolegyní byla přímým pozorovatelem posledního ozbrojeného konfliktu mezi Arménií a Ázerbájdžánem a přinesla přímé svědectví o tamější situaci. Také o tomto konfliktu napsala knihu, kde popisuje průběh a dopady nečekané válce.

Rozsah pracovní zprávy: **10 – 15 tisíc slov**
Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

KLICPEROVÁ, Lenka a Markéta KUTILOVÁ. Poslední zapálí vesnici: válka v Náhorním Karabachu. Praha: Euromedia Group, 2021. Universum (Euromedia Group). ISBN 978-80-242-7463-8.
JANDÁK, Marek. Arménská genocida: příčiny, průběh a osobní svědectví událostí z let 1915-1922. Praha: Epoque, 2018. Traumata války. ISBN 978-80-7557-103-8.
DE WAAL, Thomas de. Černá zahrada: Arménie a Ázerbájdžán v míru a za války. Praha: Academia, 2012. XXI. století. ISBN 978-80-200-2072-7.
DITRYCH, Ondřej. Náhorní Karabach: Etnopolitika a geopolitika konfliktu. Praha, 2006. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra politologie. Vedoucí práce Aslan, Emil.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.**
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Datum zadání bakalářské práce: 17. května 2022

Termín odevzdání bakalářské práce: 12. dubna 2023

L.S.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 17. května 2022

Bibliografická identifikace

Jméno a příjmení autora: Michaela Sovová

Název práce: Náhorní Karabach: Historie, současnost a budoucnost konfliktu

Typ práce: bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. RNDr. Pavel Nováček CSc.

Rok obhajoby: 2023

Abstrakt:

Tato bakalářská práce se zabývá společnou historií Arménie a Ázerbájdžánu, především spory o území Národního Karabachu. Nejprve zmapuji historii obou států, konflikty o území a provedu analýzu posledního střetu těchto dvou zemí. Na základě těchto rozborů a faktů se v práci pokusím předpovědět dění v následujících letech. Celá práce bude doplněna rozhovorem s novinářkou a fotografkou Lenkou Klicperovou, která byla společně s kolegyní přímým pozorovatelem posledního ozbrojeného konfliktu mezi Arménií a Ázerbájdžánem a přinesla přímé svědectví o tamější situaci. O tomto konfliktu napsala knihu, kde popisuje průběh a dopady války.

Klíčová slova: Náhorní Karabach, Arménie, Ázerbájdžán, válečný konflikt, historie, Turecko, Rusko, konflikt, území, stát

Bibliographical identification

Author's first name and surname: Michaela Sovová

Title: Náhorní Karabach: Historie, současnost a budoucnost konfliktu

Type of thesis: bakalářská práce

Supervisor: doc. RNDr. Pavel Nováček CSc.

The year of presentation: 2023

Abstract:

This bachelor thesis deals with the shared history of Armenia and Azerbaijan, specifically the disputes over the Nagorno–Karabakh territory. Firstly, I will map the history of both countries, the territorial conflicts and conduct an analysis of the latest conflict between these two nations. Based on these analyses and facts, the thesis will attempt to predict events in the coming years. The entire thesis will be supplemented by an interview with journalist and photographer Lenka Klicperová, who together with her colleague was a direct observer of the last armed conflict between Armenia and Azerbaijan and brought direct testimony about the local situation. She has written a book about this conflict, describing the course and impacts of the war.

Keywords: Nagorno-Karabakh, Armenia, Azerbaijan, war conflict, history, Turkey, Russia, conflict, territory, state

OBSAH

1. ÚVOD	10
2. METODY A POSTUPY ZPRACOVÁNÍ.....	11
3. HISTORIE A SOUČASNOST PRIMÁRNÍCH AKTÉRŮ KONFLIKTU.....	12
3.1 Historie Arménie	12
3.1.1 Počátky státnosti a křesťanství	12
3.1.2 Samostatná arménská království	13
3.1.3 Arménie pod nadvládou cizích mocností	14
3.1.4 Arménie v rámci Sovětského svazu.....	16
3.1.5 Obnova nezávislosti a války s Ázerbajdžánem	16
3.2 Historie Ázerbajdžánu	17
3.2.1 Počátky státnosti a křesťanství	17
3.2.2 Nadvláda cizích mocností a islamizace	18
3.2.3 Ázerbajdžán v SSSR, význam ropy.....	19
3.2.4 Obnova nezávislosti, války s Arménií.....	20
4. HISTORIE A SOUČASNOST ÚZEMÍ NÁHORNÍHO KARABACHU.....	21
4.1 Historické počátky území	21
4.2 Náhorní Karabach ve 20.století	24
4.2.1 Sovětská a postsovětská éra.....	24
4.3 První konflikt o Náhorní Karabach.....	25
4.3.1 Průběh války	25
4.3.2 Tenké a křehké příměří a eskalace dalšího konfliktu	26
4.4 Druhý konflikt o Náhorní Karabach	27
4.4.1 Průběh války.....	27
4.5 Vývoj vztahů na území Náhorního Karabachu v současnosti.....	30
5 ROZHOVOR S LENKOU KLICPEROUVOU	34

5.1 Kdo je Lenka Klicperová?	34
5.2 Rozhovor o válce o Náhorní Karabach v roce 2020	35
5.3 Fotografie z konfliktu	43
6. PŘEDPOVĚĎ BUDOUCÍ SITUACE	47
6.1 SWOT analýza Arménie.....	47
6.1.1 Silné stránky (Strengths)	48
6.1.2 Slabé stránky (Weaknesses)	49
6.1.3 Příležitosti (Opportunities)	50
6.1.4 Ohrožení (Threats)	50
6.2 SWOT analýza Ázerbájdžánu.....	50
6.2.1 Silné stránky (Strengths):	51
6.2.2 Slabé stránky (Weaknesses):	52
6.2.3 Příležitosti (Opportunities):	52
6.2.4 Ohrožení (Threats):	53
6.3 Scénáře možného budoucího vývoje území.....	54
6.3.1 Optimistická budoucnost a nenásilné řešení situace.....	54
6.3.2 Pesimistická budoucnost území Náhorního Karabachu	56
6.3.3 Zvýšená agresivita a tlak na Ázerbájdžán ze strany Turecka	58
6.3.4 Problémy Ázerbájdžánu s ropou	59
7. DISKUZE	60
8. ZÁVĚR	62
POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE	63
Knížní zdroje, monografie	63
Elektronické zdroje.....	64
Ilustrační obrázky	66

1. ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá válečným konfliktem o území Náhorního Karabachu, který má etický a sociální přesah. Zúčastněné země, tedy Arménie a Ázerbájdžán, mají mezi sebou napjaté vztahy již od dávné minulosti, a tak lze vysvětlit i střet zájmů o území Náhorní Karabach. Náhorní Karabach v minulosti patřil k území obou států a bylo o něj vedeno mnoho konfliktů mezi zeměmi. Můžeme zmínit eskalaci tohoto konfliktu v roce 1988. Po tomto konfliktu spadalo území pod Arménii, mezi státy ale nebyla nikdy uzavřena mírová dohoda a nadále zde panovali napjaté vztahy. Situace se změnila v roce 2020, kdy se opět rozhořel válečný konflikt, díky kterému se Náhorní Karabach dostal pod vládu Ázerbájdžánu. Toto provázelo velké rozdmýchání nenávisti ale i strachu ze stran Arménie.

Hlavním cílem této práce je probrat historii Arménie a Ázerbájdžánu, zaměřit se na význam území Náhorního Karabachu pro oba státy. Důležitý význam má také republika Arcach, která se rozkládá na území Náhorního Karabachu, ale není uznána téměř žádnými státy. Dále bychom měli zblízka prozkoumat poslední konflikt, jeho dopady a celkovou situaci mezi primárními i sekundárními aktéry, kteří se konfliktu zúčastnili oficiální i neoficiální cestou. Když zmapujeme vztahy mezi všemi aktéry, měli bychom být schopni lépe určit příčiny konfliktu, ale také snáze určit důvody, proč nebyl do dnes konflikt vyřešen. Následně se pokusíme nahlédnout do blízké budoucnosti a prozkoumáme možné pokračování této vyostřené situace.

Celou práci doplňuje rozhovor s válečnou novinářkou a fotografkou slečnou Lenkou Klicperovou, která byla součástí válečného konfliktu v roce 2020. Spolu se svou kolegyní Markétou Kutilovou sepsali o tomto konfliktu knihu s názvem *Poslední zapálí vesnici – Válka v Náhorním Karabachu*, díky které jsem si toto téma vybrala jako téma své závěrečné práce.

První polovina mé bakalářské práce je teoretická. Jedná se o podrobný a srozumitelný soupis již známých faktů. Myslím, že největší přínos mé práce spočívá v její druhé, tedy značně praktičtější části. Zde jsou mé odhady budoucího vývoje území, jakožto i vztahů mezi aktéry konfliktu.

2. METODY A POSTUPY ZPRACOVÁNÍ

Psaní bakalářské práce je proces, při kterém jsem využívala různých metod a technik k vytvoření písemné práce, která zkoumá a prezentuje originalitu a hloubku poznání v dané oblasti. V průběhu psaní bakalářské práce jsem musela aplikovat kritické myšlení a logickou strukturu, abych mohla přesvědčivě prezentovat své argumenty a názory.

Metody psaní bakalářské práce mohou zahrnovat průzkum a analýzu literatury a zdrojů, sběr a analýzu dat, případové studie a výzkum terénu. Kromě toho lze samozřejmě využívat i různých technik zpracování dat a statistických analýz, jako jsou například kvantitativní a kvalitativní výzkumné metody. Samozřejmě dalšími důležitými metodami psaní bakalářské práce jsou organizace práce a plánování času, redakční práce a úpravy textu a správné citování zdrojů. Tyto prvky jsou klíčové pro úspěšné dokončení bakalářské práce a prezentaci kvalitního výsledku.

Jelikož velká část mé práce je rešeršního charakteru, používám především metodu zpracování analýzy literatury a dalších potřebných zdrojů. Analýza literatury a zdrojů je důležitou technikou při psaní bakalářské práce. Tato technika zahrnuje sběr a studium dostupné literatury, článků, výzkumných zpráv a dalších zdrojů, které jsou relevantní pro danou problematiku.

Mimo tohle jsem v druhé části své bakalářské práce, která je více praktická, použila metodu SWOT analýzy. SWOT analýza, také známá jako SWOT matice, je nástrojem pro analýzu situace, který se používá v oblasti strategického plánování a řízení. S-W-O-T je zkratka pro čtyři klíčové faktory, které se v této analýze zohledňují: Strengths (Silné stránky), Weaknesses (Slabé stránky), Opportunities (Příležitosti) a Threats (Ohrožení). Ze SWOT analýzy, kterou jsem si připravila, jsem poté vycházela při plánování možných budoucích scénářů. Existuje více metod, jak budoucí možné scénáře plánovat, já se držela známých faktů, které jsem našla při své rešeršní práci a své SWOT analýzy. Ve dvou scénářích jsem využila i techniku trendů, kdy jsem si vybrala nějaký trend, který by zde mohl nastat a od toho jsem odvíjela celý scénář.

Dále jsem do své práce zařadila i rozhovor s válečnou novinářkou Lenkou Klicperovou. Zde jsem využila teorie polostrukturovaného rozhovoru. Polostrukturovaný rozhovor je způsob interview, který se skládá z kombinace strukturovaných a neformálních otázek.

Lenka Klicperová je tedy válečná novinářka a fotografka. Musí reagovat na současné situace ve světě a když se rozhořel konflikt na Ukrajině na začátku minulého roku, bez prodlení odcestovala na frontu, aby mohla pořídit svědectví o tomto konfliktu.

3. HISTORIE A SOUČASNOST PRIMÁRNÍCH AKTÉRŮ KONFLIKTU

Tato kapitola se zabývá historií Arménie, Ázerbájdžánu a území Náhorního Karabachu, který zde považuji jako samostatnou jednotku. Již v této kapitole můžeme sledovat historické souvislosti, které mezi sebou jednotliví aktéři mají. Zároveň zde můžeme pozorovat zásahy sekundárních aktérů konfliktu, a to, jak ovlivňovali průběh konfliktu. Kapitola je velmi důležitá pro pochopení souvislostí, a i k nalezení podnětů k určitému chování aktérů, které by bez těchto souvislostí mohlo být zavádějící.

3.1 Historie Arménie

Arménie ležící v jihovýchodní Evropě a západní Asii, má dlouhou a bohatou historii. Již v době bronzové zde existovali pokročilé civilizace, které vytvořily unikátní kulturu a umění. V průběhu staletí se Arménie stala terčem invazí a expanze sousedních říší, včetně Peršanů, Řeků, Římanů, i vojsky Byzancie. V roce 301 se stala prvním státem na světě, který přijal křesťanství jako státní náboženství.

Během středověku byla Arménie osídlena Turky a Mongoly, což vedlo k vytvoření arménského království v Kilíkii na jihu Turecka. V 19. století se Arménie stala součástí Ruské říše a poté Sovětského svazu. Po rozpadu Sovětského svazu se stala Arménie nezávislým státem. Stalo se tak v roce 1991.

Tato kapitola se zaměřuje na významné momenty v historii Arménie, které zahrnují různé období vlády různých říší, včetně Římského a Perského impéria, Byzantské říše a Osmanské říše. Dále se budeme zabývat událostmi, které vedly k vytvoření moderní Arménské republiky a arménské diaspory po celém světě. Budeme se také věnovat kulturnímu, náboženskému a uměleckému dědictví, které Arménie vytvořila během své historie.

Cílem této kapitoly je prozkoumat, jak se Arménie vyrovnávala s různými výzvami a jak si udržovala svou kulturu a identitu i přes vlivy a tlaky různých říší a náboženství. Zároveň chceme ukázat, jak se historické události odrážejí v současné politické a kulturní situaci v Arménii.

3.1.1 Počátky státnosti a křesťanství

Oblast dnešní Arménie byla v pravěku a ve starších fázích starověku ve styku s vyspělejším prostředím Mezopotámie a s tamními mocnostmi jako např. Chatti či Babylonie. Ve 13. až 6. století př. n. l. zde existovalo význačné království Urartu, které bylo i díky brzkému

využití železa vážným konkurentem mocné Asýrie. Pak ho však oslabily nájezdy kočovníků ze stepí nad Kavkazem, a především útok Médů a jejich spojenců Arménů na sklonku 7. století (Šaginjan, V. 2001, s. 9–14). Arméni postupně zaujali místo Urartejců. Šlo o indoevropský lid, který sem snad migroval z Balkánu (Hubinger, V., Honzák, F., Polišenský, J., Marschal, M., & Robek, A. 1985, s. 36).

V době, kdy regionu mocensky dominovala Médie a pak Persie, žili Arméni ve volné závislosti na těchto říších. Poté co Alexandr Makedonský rozdrtil Persii, satrapa (místodržící) arménské provincie vytvořil r. 321 př. n. l. samostatné království. Uznávalo sice nadřazenost Makedonské a později Seleukovské říše, ale postupně ji setřásalo. Došlo také ke kulturní helénizaci – v arménském státě se pojily prvky domácí s řeckými a perskými. Z Persie sem přišel zoroastrismus.

V době soupeření Říma a Parthie, respektive Byzance a Sásánovské Persie, fungovala Arménie jako nárazníkový stát. Král Tigran Veliký (83–69 př. n. l.) politickým lavírováním i vojenskou zdatností dokázal rozšířit své državy od Středozemního ke Kaspickému moři a vést politiku na mocných sousedech v podstatě nezávislou. To se stalo trnem oku Římu. Arménie byla vojensky poražena a nadlouho se stala závislou na Římu (Šaginjan, V. 2001, s. 22–24), nepřestávala však být cílem tlaku Parthů. Obě velmoci se však r. 63 n. l. dohodly – byla obnovena nezávislost Arménie s tím, že na její trůn dosedl Tiridates I. z parthské dynastie Arsakovců. Korunu sice přijal z rukou císaře Nerona, vládl však v podstatě nezávisle. Po něm byl vývoj Arménie opět určován soupeřením dvou velkých sousedů. Ve 2. století n. l. se na několik let stala provincií Říma (Svoboda, L. 1973, s. 78–79).

Roku 301 n. l. přijalo Arménské království křesťanství jako státní náboženství – o několik let tak země přešla Římskou říši. Stalo se tak zejména díky působení Řehoře Osvětitel. O století později vzdělaný Mesrop Maštoc vytvořil arménské písmo. Obojí, specifická forma křesťanství a písmo, se stalo jedním z pilířů arménské národní identity a je jím doposud.

Roku 428 ukončila perská expanze nezávislost arménskému státu. Arméni však i nadále zasahovali do světových dějin, zejména v rámci Byzantské říše, která některé části zaniklého království ovládala (Redgate, A. E. 2003, s. 124–151).

3.1.2 Samostatná arménská království

V 9. století nastaly podmínky pro obnovu arménské nezávislosti. Byzantinci a Arabové, kteří v soupeření na Kavkaze nahradili Persii, se vzájemnými boji oslabili a museli akceptovat vzrůst moci lokálního knížete Ašota I. z rodu Bagratovců. Postupně získal takovou moc, že mu roku 884 chalífa a o něco později i císař přiznali královský titul. Vytvořil říši, která kromě

Arménie zahrnovala i Albánii, Gruzii a arabské emiráty v dnešním Kurdistánu (Redgate, A. E. 2003, s. 183–184). Přes pokusy obou mocných sousedů podmanit Arménii, které stály život Ašotova nástupce Smbata I., si Bagratovské království udržovalo nezávislost a vzkvétalo, jak dokládají např. ruiny hlavního města Ani budovaného v 10. století. Zkázu přinesla až decentralizace státu a obnova byzantského expanzionismu za Basilea II. Roku 1045 byl zavražděn poslední arménský král a říše připadla byzantskému císařství (Redgate, A. E. 2003, s. 231–237).

Ve druhé polovině století vpadli do země přes Kavkaz seldžučtí Turci. Císařské vojsko nebylo schopno kočovníkům účinně vzdorovat. Po řadě dílčích porážek došlo r. 1071 k rozhodující bitvě u Manzikertu, která ukončila vládu Byzance na východě Anatólie (Kreiser, K., Neumann, C. K., & Kučera, P. 2010, s. 18). Arménská území byla krutě vypleněna. Velká část obyvatelstva, včetně příslušníků někdejší panovnické dynastie emigrovala na jih do oblasti Kilikie. Zdejší skomírající byzantské moci nezbylo než akceptovat příchod Arménů. Ti se ocitli ve válkách do značné míry vylištěné oblasti na pomezí byzantské a arabské moci, přičemž ta byzantská byla rychle nahrazována Turky. Arméni zde částečně vyjednáváním, částečně násilně převzali vládu a ustavili vlastní království („Malá Arménie“). To hrálo významnou roli v křížáckých válkách. Na jednu stranu pomáhali evropští křížáci Arménům proti muslimským nepřátelům, na druhou stranu však panovalo mezi arménskými a katolickými křesťany napětí a nedůvěra, přecházející občas až do násilností. Problémem bylo i koketování části arménské elity s katolicismem a západoevropskou formou feudálních vztahů, což vyvolávalo vnitropolitické kontroverze. Přes tyto jevy existovalo království v Kilíkii, sevřené ze severu Turky a z jihu egyptskými mamlúky, až do třetí čtvrtiny 14. století. Zhroutilo se teprve po několika desítkách let tvrdých ústupových bojů (Šaginjan, V. 2001, s. 55–57).

3.1.3 Arménie pod nadvládou cizích mocností

Vzhledem k dosavadním proměnám arménských hranic a dvojí migrační vlně, po vpádu Seldžuků do „Velké“ a mamlúků do „Malé“ Arménie, existovalo v pozdním středověku souvislé osídlení arménského etnika na rozsáhlé ploše oblasti Blízkého východu. Arménské minority zabývající se některými řemesly a obchodem pak bylo možno nalézt i ve městech severní Afriky nebo východní Evropy. Tím, že se Arméni dostali pod nadvládu islámských imperiálních mocností, konkrétně Persie a osmanského Turecka (které nahradilo jak upadající Byzanc, tak mamlúcký Egypt), které jejich víru a kulturu relativně tolerovaly, byla migrace v rámci těchto velkých říší ještě usnadněna.

Jak v Turecku, tak v Persii představovaly arménské oblasti periferii, kde byla kontrola centrální moci obtížná. Udržela se zde proto moc lokálních elit a arménské církve. Kromě toho

šlo o oblast, kde se obě mocnosti dotýkaly, a tak Arménie, stejně jako ve starověku, fungovala jako „narázníkový“ region (Redgate, A. E. 2003, s. 272–275).

Relativní klid skončil úpadkem moci tureckých sultánů v 19. století. Kavkaz se stal cílem expanze carského Ruska, které zde využívalo křesťanské víry Arménů a Gruzínců a z ní plynoucích sympatií. Pro Turky se pak křesťanští poddaní stali z tolerované minority potencionální „pátou kolonou“ nepřítele. Ve dvacátých letech 19. století se Rusko zmocnilo perské Arménie a Karabachu. Následně vedlo válku proti Turecku, kterou vyhrálo, ale území zatím neobsazovalo. Poražení Turci reagovali r. 1829 masakrem dostupných, tedy arménských, křesťanů. Další Arméni odešli s ustupující carskou armádou do ruské Arménie (Votápek, V. 2019, s. 109–136).

V Rusku se Arméni dostali do složité situace. Většina obyvatelstva žila v arménských horách, ovšem inteligence se shromažďovala v gruzínském Tbilisi, kde vzhledem k delší ruské vládě byly vzdělávací instituce. Vznikající buržoazie pak vyhledávala naopak Baku s jeho přístavem a ropným průmyslem. Toto rozdělení komplikovalo emancipační snahy národa, vystaveného ještě navíc rusifikačním snahám, a to i v náboženské oblasti (Bell, A. 2003, s. 163–164).

Na přelomu 19. a 20. století se mezi ruskými a přes ně i tureckými Armény šířily socialistické myšlenky, velice často v radikální anarchistické podobě (strana Arménská revoluční federace, známá jako „Dašnaci“). Některé teroristické akce, spáchané či připisované arménským anarchistům, daly jak sultánovi, tak carovi, záminku k útokům proti etniku.

Na sklonku 19. století došlo k několika dalším tureckým pogromům na Armény. Situaci extrémně vyhrotily turecké územní ztráty po Balkánské válce z r. 1912, kdy do Anatólie přehali evropští muslimové ze ztracených balkánských provincií. Mnoho z nich se bálo etnických a náboženských čistek, se kterými již měli zkušenosti. Osmanská vláda využila jejich frustrace k zajištění problematického pohraničí s Ruskem a nasměrovala je proti nelojálním Arménům. Po řadě masakrů vše vyvrcholilo za 1. světové války odsunem křesťanského etnika do pouští na syrských hranicích, kde mělo vymřít. Ruské pomezí měli osídlit spolehliví muslimové, čímž by byla zároveň zajištěna obživa uprchlíků z Balkánu. Tato otevřená genocida dosud zatěžuje jak turecko-arménské, tak (kvůli arménské diaspoře a jejímu voličskému potenciálu v USA) turecko-americké vztahy. Kvůli pogromům také odcházeli další Arméni do ciziny, čímž se rozšířila diaspora např. i do Ameriky (Bell, A. 2003, s. 165–170).

3.1.4 Arménie v rámci Sovětského svazu

V závěru I. světové války byla ustavena Zakavkazská federativní demokratická republika („Zakavkazsko“) sdružující Arménii, Gruzii i islámský Ázerbajdžán. Rozpory mezi členy i turecký tlak vedly k brzkému zániku této federace. V květnu roku 1918 vznikla nezávislá Arménie. Po Zakavkazsku zdělila válku s Tureckem, které zabralo velké části země a mělo zájem pohltit ji celou. Vzhledem k probíhající genocidě Arménů v Turecku by to znamenalo zánik národa. Arménii se nakonec podařilo vojensky uhájit nezávislost alespoň ve zmenšených hranicích a dosáhnout mezinárodního uznání. Vedla pohraniční spory a války s Gruzii, Ázerbajdžánem i Tureckem. Obnova války s Tureckem v září roku 1920 však byla pro Arménii fatální. Po řadě vojenských porážek a bolševickém povstání v Jerevanu nezbylo vládě než přijmout jedinou nabízející se alternativu – přijmout sovětskou ochranu. V prosinci roku 1920 vstoupila Rudá armáda do Jerevanu. Karská smlouva, uzavřená následujícího roku mezi Moskvou a Ankarou, zajistila stávající arménské hranice, a dokonce jí vrátila část zabraných území. Země se však stala na dlouhá desetiletí součástí sovětského Ruska, respektive svazovou republikou SSSR (Zubov, A. B. 2014, s. 604–613).

V éře stalinismu byla tvrdě potlačována arménská církev. Řada příslušníků etnika byla zavražděna v rámci čistek. Také druhá světová válka přinesla velké lidské ztráty, částečně nahrazené kampaní Moskvy za repatriaci diaspory (Šaginjan, V. 2001, s. 115–130). Na konci osmdesátých let postihlo zemi velké zemětřesení a poté vypuknutí etnického násilí mezi Armény a Ázery ve sporné oblasti Náhorního Karabachu. Neschopnost centrální moci zajistit pořádek se stala významným příznakem úpadku SSSR (Bell, A. 2003, s. 171–172).

3.1.5 Obnova nezávislosti a války s Ázerbajdžánem

Roku 1991 došlo k obnově samostatné Arménie. Země se musela vypořádat s řadou problémů, podděných po předchůdkyni z let 1918–1920. Jde zejména o malou rozlohu danou porážkami ve válkách s Tureckem, dále pak spor s Ázerbajdžánem o Náhorní Karabach, o který obě země od devadesátých let do současnosti několikrát a s různými výsledky bojovaly. Země se nachází v horách bez významnějších zdrojů surovin a budování infrastruktury je obtížné vzhledem k přírodním podmínkám. Sousedé jsou v podstatě všichni nepřátelé – Ázerbajdžán kvůli Karabachu, Turecko kvůli popírání genocidy, ale i podílů Arménů na civilizačním rozkvětu východního Turecka, náležejícího v minulosti právě k Arménii. Rusko je pro Armény oporou proti případné obnově turecké expanze, ovšem taktéž se na něj dívají s nedůvěrou, neboť je ještě v živé paměti sovětská éra, a také pomoc v době poslední války s Ázery se ukázala jako nedostatečná.

Z těchto důvodů je současná Arménie chudou, převážně agrární zemí. Významnou podporu pak představuje diaspora, která zejména v USA mnohdy dosáhla významných úspěchů a může republiku podporovat politicky a ekonomicky (Šaginjan, V. 2001, s. 159–182; Redgate, A. E. 2003, s. 284–289).

3.2 Historie Ázerbájdžánu

Azerbajdžán, nacházející se na rozhraní Evropy a Asie, je země s bohatou historií a kulturním dědictvím. Nachází se v oblasti, kudy procházely starověké obchodní cesty, což vedlo k tomu, že země byla ovlivněna mnoha kulturami a náboženstvími.

Od starověku byl Azerbajdžán součástí různých říší, včetně Perské říše, Byzantské říše a mongolské říše. V 19. století se stala cílem ruské expanze a stala se součástí ruské říše. Po pádu ruského impéria se Azerbajdžán stal nezávislým státem v roce 1918, ale brzy byl anektován Sovětským svazem. Po rozpadu Sovětského svazu se Azerbajdžán stává nezávislým státem v roce 1991.

V následujícím textu budeme zkoumat nejen politické a vojenské události, ale také kulturní a náboženské aspekty, které přispěly k utváření a zachování identity a tradic Azerbajdžánu. Naším cílem bude porozumět, jak se Azerbajdžán přizpůsoboval, jak reagoval na výzvy a změny během své historie, a jaké jsou výzvy a příležitosti, kterým čelí v současnosti.

3.2.1 Počátky státnosti a křesťanství

Území dnešního Ázerbajdžánu bylo rozhraním mezi usedlými civilizacemi předního východu, tedy Parthské a Perské říše, a kulturami kočovníků jako byli například Skythové. Osídlené bylo, jak dokládají dochované petroglyfy v oblasti Gobustan, už od pravěku (Sigov, J. I. 2010, s. 13–15). Jako první lokální státní útvar zde v 1. až 5. století n. l. existovalo malé království nazývané Albánie, tedy spíše Kavkazská Albánie. Podobně jako u jiných starověkých kavkazských států šlo o kulturní a politickou syntézu helenisticko-římských a perských vlivů s domácími tradicemi. Království bylo nárazníkovým státem mezi Římem, respektive Byzancí, a Sasánovskou Persií (Daniš, M., & Rybár, L. 2014, s. 26–34). Jeho nezávislost byla dočasně přerušena v 6. století, kdy se území zmocnila východní velmoc. Existenci Albánie obnovily vojenské úspěchy císaře Herakleita v 7. století, vzápětí se však dostala do područí arabského chalífátu. V rámci něho fungovala země nějaký čas ještě pod místní dynastií jako vazalský stát, ovšem v průběhu 9. století byla arabskou říší definitivně pohlcena. V důsledku těchto změn došlo i k islamizaci země (Daniš, M., & Rybár, L. 2014, s. 35–44). Důvodem proč zde zmiňuji Albánii,

potażmo Albánské království, je to, že v tomto období jsou její dějiny úzce spojeny s dějinami Arménie. Spousta vládců, jako například právě císař Herakleios, byli původem Arméni.

Existence Albánského království je významná z několika důvodů. Šlo o první státní útvar s centrem na území dnešního Ázerbajdžánu. Zčásti zasahoval do současné sporné oblasti Náhorní Karabach (Daniš, M., & Rybár, L. 2014, s. 27). Ve 4. století n. l. přejal z Arménie křesťanství, jazyk a písmo. Albánská církev patřila pod arménskou, což napomáhalo i arménskému politickému vlivu na toto království, jehož intenzita však byla značně různorodá podle momentální síly či oslabení Arménie (Redgate, A. E. 2003, s. 133).

3.2.2 Nadvláda cizích mocností a islamizace

Obrovský arabský chalífát se v průběhu 9. století postupně decentralizoval, a nakonec se rozpadl na řadu menších států. Na území dnešního Ázerbajdžánu mocenské vakuum vyplnili různí lokální velmožové s velmi omezeným rozsahem moci. V 11. století došlo k invazi turkických národů ze Střední Asie. Do evropských dějin vstoupila v této souvislosti bitva u Manzikertu z roku 1071, kterou můžeme označit za počátek postupného úpadku Byzance. Oblast Ázerbajdžánu ovládl národ Oghuzů. V té době dochází k etnogenezi Ázerů, tedy Ázerbajdžánců. Základ vznikajícímu národu dali právě Oghuzové, ovšem ve svých nových sídlech se mísili s místním obyvatelstvem médského, skythského a jiného původu, případně s etniky, která přes kavkazské průsmyky migrovala, například Chazaři, Pečeněgové... Přijali tu islám. Kulturně byli pod vlivem vyspělejší civilizace arabské a perské. Teprve v 16. století se azerština prosazuje i jako literární jazyk. K plnému rozvinutí svébytné národní kultury došlo až ve století devatenáctém (Hubinger, V., Honzák, F., Polišenský, J., Marschal, M., & Robek, A. 1985, s. 42).

Region budoucího Ázerbajdžánu byl v 11. až 13. století součástí říše Seldžuků, později Mongolů, ovšem málo významnou. Reálnou moc tu vykonávali různí místní vládcí. Za prvního předchůdce moderního Ázerbajdžánu jako státu Azerů lze pravděpodobně pokládat Karakojunluskou říši. Šlo o stát, jehož centrum bylo město Tabríz v dnešním Íránu, ovšem v jeho Azery obývaných oblastech. Existoval ve 14. a 15. století. Šlo o volné uskupení různých kmenů a lokálních vladařů uznávajících svrchovanost karakojunluského sultána. V době největšího rozmachu se táhl od Černého a Kaspického moře k Perskému zálivu (Daniš, M., & Rybár, L. 2014, s. 118–123). Ve druhé polovině 15. století tento stát zničili panovníci Akkojunluského státu, podobně organizované turkické mocnosti (Daniš, M., & Rybár, L. 2014, s. 124–129). Ta byla ovšem rozdrvena začátkem následujícího století perskými Safiovcí (Axworthy, M., Křihová, Z., & Marek, J. 2022, s. 102–104). Země Azerů se staly součástí Perské říše. Zapojení do bohatého, ekonomicky i kulturně vyspělého impéria, přineslo regionu všestranný rozvoj.

Pozitivní roli hrál šíismus perských šáhů, který odpovídal víře většiny obyvatelstva budoucího Ázerbajdžánu, na rozdíl od akkonjuluských sultánů, kteří byli sunnitskými muslimy.

Problémem ovšem byla poloha při hranicích s hlavními geopolitickými soupeři Peršanů, totiž Osmanskými Turky a Rusy. Ve válkách s těmito mocnostmi během 16. až 18. století se některé Azerské oblasti dostaly nakrátko pod cizí nadvládu. Ve třicátých letech 18. století drželi Baku nějakou dobu Rusové. Vzhledem k odlehlosti od center perské říše někteří místní vládci dosáhli, zejména v obdobích dočasného úpadku centrální moci, značné míry nezávislosti, která ovšem usnadňovala cizí vpády (Daniš, M., & Rybár, L. 2014, s. 183–224).

3.2.3 Ázerbajdžán v SSSR, význam ropy

Za 1. světové války měla oblast kolem Baku strategický význam. Šlo o přístav na Kaspickém moři, v jehož okolí se nacházela ložiska ropy. Po válce pak upřela pozornost tímto směrem mladá Turecká republika, vedená ideologií panturkismu. Dějiny meziválečného Ázerbajdžánu jsou velmi složité a velmi krvavé. Je třeba poznamenat, že důležité události se odehrávaly především v dopravně dostupném a relativně kosmopolitním Baku, či několika málo dalších centrech. Na odlehlý venkov doléhaly ozvuky dění postupně.

V roce 1917 převzali moc bolševici. Povstání proti nim a proti ruské nadvládě obecně bylo v březnu následujícího roku brutálně potlačeno. V dubnu vyhlásili (především místní menševici) Zakavkazskou demokratickou federativní republiku sdružující Gruzii, Arménii a Ázerbajdžán („Zakavkazsko“). Do oblasti se však tlačilo Turecko – hlavním představitelem jeho expanzionismu byl Enver Paša. Velká vojenská přesila donutila reprezentanty Zakavkazska přistoupit na turecké územní a vojenské požadavky, které byly pro reálnou existenci nového státu ničující. V důsledku toho se všechny tři složky federace už koncem května osamostatnily, aby se pokusily řešit složitou situaci vlastní cestou. V Baku byl v době krátké existence Zakavkazska chaos. Místní bolševici společně s příslušníky jednoho arménského revolučního uskupení spáchali masakr politických protivníků. Krátce nato nechal Enver Paša povraždit mnoho Arménů (masakry dodnes využívají propagandisté Arménie a Ázerbajdžánu) (Zubov, A. B. 2014, s. 604–613). V květnu 1918 místní politici ze strany Musavat vyhlásili v Gjandže Ázerbajdžánskou demokratickou republiku. V srpnu se v Baku ustavila Středokaspická diktatura. První uvedená vláda se těšila podpoře Turků, druhá Britů. V září vstoupili musavatisté do Baku, a to díky turecké vojenské pomoci. V lednu roku 1919 uznaly nezávislost Ázerbajdžánu západní velmoci. Na jaře téhož roku došlo k první arménsko-ázerbajdžánské válce o spornou oblast Náhorního Karabachu, spojené s vražděním arménského obyvatelstva. Ázerbajdžánská republika vydržela jen do dubna 1920. Tehdy do Baku po krátkých, ale krvavých bojích vstoupila Rudá armáda (Daniš, M., & Rybár, L. 2014, s. 297–311). Rusové vyhlásili postupně několik formálně nezávislých, ale vždy

socialistických státních útvarů, z nichž poslední – Zakavkazská federativní sovětská republika – se roku 1922 stala součástí nově vyhlášeného Svazu sovětských socialistických republik. V jeho rámci pak byla roku 1936 formálně obnovena svébytnost Ázerbajdžánu vyhlášením příslušné svazové republiky. Ta byla pro SSSR vysoce důležitá především jako zdroj ropy. Přínosem sovětského období bylo připojení exklávy Nachičevan a rozvoj průmyslu. Naopak negativem této doby byly velké lidské ztráty za druhé světové války, tlak na národní svébytnost a problémy dané socializací ekonomiky (Daniš, M., & Rybár, L. 2014, s. 315–327).

3.2.4 Obnova nezávislosti, války s Arménií

Roku 1988 vypukl arménsko-ázerbajdžánský konflikt o Náhorní Karabach, autonomní, národnostně a nábožensky smíšenou oblast v rámci Ázerbajdžánu, historicky a nábožensky důležitou pro Armény. Trval do roku 1994, přičemž byl ukončen pouze příměřím, nikoliv mírovou dohodou. V rámci konfliktu došlo k masakrům civilního obyvatelstva páchaným oběma stranami konfliktu (Bell, A. 2003, s. 159–171). Neschopnost Moskvy zabránit regulérní válce mezi dvěma etniky a dvěma svazovými republikami ukázala celému světu nemohoucnost sovětského impéria. Na Kavkaze samotném vedla k požadavku nezávislosti obou aktérů. Ázerbajdžán jí dosáhl koncem roku 1991 (Zubov, A. B. 2014, s. 496). Náhorní Karabach se v té době nacházel pod arménskou kontrolou. Jerevan zde zřídil mezinárodně neuznanou republiku Náhorní Karabach, přejmenovanou později na Arcach. Od té doby svedli Ázerové s Armény o oblast několik válek s různými výsledky.

Ázerbajdžán se dnes ekonomicky rozvíjí především díky ropě a ekonomické a vojenské spolupráci s Tureckem. Pro Turky představuje bránu ke středoasijským, etnicky příbuzným, republikám a zároveň protiváhu ruského vlivu na Kavkaze, projektovaného skrze křesťanské kavkazské státy (Şəfiyev, F. 2020, s. 90–11.)

4. HISTORIE A SOUČASNOST NÁHORNÍHO KARABACHU

V současné době existuje ve světě několik konfliktů, které jsou denně sledované a přináší se z těchto oblastí stále zprávy o krvavé střelbě, potyčkách, konfliktech či dokonce válkách. Jednou z takových oblastí je území Náhorního Karabachu, na které si z historického hlediska dělají nárok dvě strany, tedy Ázerbájdžán a Arménie.

Obě znesvářené strany tvrdí, že je z historického hlediska Náhorní Karabach jejich. Obě strany si nárokují správu nad tímto územím, což v rámci historie znamenalo celou řadu krvavých konfliktů, jež vyvrcholily dvěma válkami o Náhorní Karabach. Tyto války se odehrály na konci 20. století a na začátku 21. století. I v současné době je napětí obrovské a obě strany se postupně připravují na další ozbrojený konflikt.

Cílem této kapitoly je zmapovat historické události vedoucí ke sporu o Náhorní Karabach. Popíšeme si historii tohoto území, postupné přelévání moci mezi velmocemi a situaci místního obyvatelstva, které díky etnickým, hospodářským či společenským neshodám velmi trpělo.

Území Náhorního Karabachu je území bez většího strategického významu, nenachází se zde velké množství nerostných surovin. Pověštinou je Náhorní Karabach hornatý, plný lesů s dominantou Malého Kavkazu a Arménské vysočiny. Na východě se tento kamenný útvar svažuje do údolí důležitých řek Araks a Kura. Celková rozloha Náhorního Karabachu činí 4 400 km². Přestože se může zdát, že je Náhorní Karabach pouze krásnou scénérií bez většího významu, jedná se o oblast, která je podle Ázerbájdžánu a Arménie kolébkou jejich civilizace. A právě toto z tohoto malého kusu země činí významný symbol a hodnotu pro oba výše jmenované státy. To je hlavním zdrojem konfliktu, který má silné kulturně-historické kořeny, což značí prakticky neřešitelný úkol, vzhledem k tomu, že si jak Arménie, tak Ázerbájdžán činí nároky na toto území, jedná se o téměř neřešitelný úkol. (Rasizade, 2011, s. 217-219).

4.1 Historické počátky území

Historické prameny poprvé mluví o Náhorním Karabachu v souvislosti s příchodem Arménů, kmenů indoevropského původu, jež se na tomto území začali usazovat již kolem 6. st. př. n. l. První místo, kde zakládali své první osady, byla úrodná hornatá plocha mezi řekami Kura a Araks. A právě tato oblast je Armény považována za jednu z provincií Velké Arménie. Velká Arménie se stala historicky prvním státem, které přijalo křesťanství, jak jsem zmiňovala již výše. Křesťanství je Armény považováno za silný zdroj určité sebeidentifikace (DeWaal, 2010, s. 13).

Naopak jiné zdroje ovšem mluví o území dnešního Náhorního Karabachu jako o součásti tzv. Kavkazské Albánie, což je území dnešního Ázerbájdžánu. V historickém kontextu je toto území Náhorního Karabachu označováno jako „Arran“, tedy území tvořící jeden z důležitých regionů Kavkazské Albánie (Cornell, 1999, s. 4).

V roce 387 je území Karabachu rozděleno mezi dvě mocnosti tehdejšího světa, mezi Byzantskou říši a Persii, čímž vzniká Albánské království. V tomto období není vyjasněno několik věcí, o které se vedou spory. Jsou to hlavně historické souvislosti pro první osídlení území Náhorního Karabachu a protichůdný nárok na příchod turkických kmenů. Arménská strana tvrdí, že se arabské kmeny dostávaly na území Karabachu v 11. století, smíchaly se s místním obyvatelstvem, zatímco Ázerbájdžán tvrdí, že byly turkické kmeny přítomné na území mnohem dříve, a to již od 4. st. n. l., přičemž v sedmém století dochází k rozpadu Kavkazské Albánie právě kvůli invazi turkických kmenů (Rasizade, 2011, s. 215).

S příchodem turkického etnika zdánlivě zmizela křesťanská ideologie. Pouze menší arménské skupiny zachovávaly ideje křesťanství na území Karabachu, a tím zabránily úplné dominanci muslimů na Kavkaze. Arméni byli v menšině, usadili se v horách a zde komunita Arménů žila v souladu s křesťanstvím, mluvili arménsky a považovali se za Armény. S tímto stanoviskem ovšem nesouhlasí Ázerbájdžán, jenž nepovažuje tuto menšinu za Arménskou, tudíž podle ní, nemají Arméni na Karabach žádný nárok (Baguirov, 2012, s. 142).

Na druhou stranu, bývalá Kavkazská Albánie a její obyvatelé, jakožto státní útvar s heterogenní kulturou, povětšinou přijala Islám jako své náboženství a spojila se do současného Ázerbájdžánu. Přestože docházelo k různému mísení jednotlivých etnik a náboženství, z historických faktů je patrné, že arménská přítomnost mnohem dříve než ta ázerbájdžánská. Tyto prameny je možné dohledat již do 4. století př. n. l. (Šmíd & Vaňura, 2007, s. 146).

Turkické kmeny v 11. století defacto rozdělily území Kavkazské Albánie na dva velké sektory, kdy na Východě vzniká kultura muslimská, zatímco na Západě kultura křesťanská. Problematika Náhorního Karabachu je ovšem identifikována právě náboženstvím, kdy obyvatelstvo současného sporného území Karabachu si ponechalo svou křesťanskou víru a připojilo se tak k Arménii. Je to také jeden z argumentů, kterým Arménie ospravedlňovala vpád vojsk při první válce o Náhorní Karabach, společně s historickým nárokem na území. Ázerbájdžán má opačnou rétoriku a považují Armény z Karabachu za albánské Armény, kteří jsou identifikováni jako jedinci patřící do národa Ázerbájdžánu. Tímto považují Ázerbájdžánci území Kavkazské Albánie, a Náhornímu Karabachu jako její součástí, za své. (Cornell, 2001, s. 52).

Arabové, kteří ovládli území Arménie, vytvořili nad touto oblastí určitou místní samosprávu, kdy se k moci dostávají tzv. melikové, což byli muslimové. Melikové měli v počátcích velkou moc a jejich úkolem bylo nejen spravovat území Arménie a Karabachu, ale byli také zodpovědní za obranu území, zejména severovýchodních hranic, kudy se postupně tlačily jiné kmeny, například mongolské. Arménie byla mongolskými nájezdy velmi oslabena, což znamenalo celkový rozpad územního celku a jeho celistvosti. Toho využili v 16. století Peršané. Perská říše o toto území v následných letech soupeřila s rozpínající se Osmanskou říší. Na konci 16. století Peršané vytvořili celkem čtyři správní okresy, které se nazývaly „*beglerbekatesi*“, přičemž jedním z těchto okresů byl také Karabach. Jeho sídelním městem se stalo Ganje. Tento okres spravovali samotní křesťanští Arméni, protože chovali poměrně dobré vztahy se samotnými Peršany, a to jim zajistilo určitou autonomii. Tuto autonomii ovšem vyvažovala podpora Peršanů v bojích proti Osmanské říši, která si činila nárok na území Karabachu a další oblasti pod správou Perské říše (Cornell, 2001, s. 53).

V 18. století však Perská říše začíná Karabach stále více utiskovat. Vysoké daně a persekuce křesťanství nutí Arménce hledat spojence v Evropě. Jejich pomoc ovšem nepřichází, což nahrává Ázerbájdžáncům. Ázerbájdžánci území Karabachu tedy zařazují pod jeden ze svých chanátů, v jejichž čele stály bohaté a mocné muslimské rodiny. Zároveň se stal Kavkaz územím, o něž kromě muslimského světa projevil zájem také mocný ruský car Petr Veliký, který vyslyšel volání křesťanských Arménů. Arméni, kteří hledali pomoc proti muslimskému utiskovateli, ji našli právě v ruském impériu. Rusko naopak mělo o oblast zájem, jelikož šlo o možnou cestu do Konstantinopole (Geukjian 2011, s. 32).

Přestože původně chtěla Ruská říše postupovat směrem k Osmanům, kteří byli jejich nepřáteli, byl nakonec podepsán mír. Rebelující karabašští melikové byli poraženi a území spadá opět do područí Perské říše. Konflikt byl obnoven na začátku 19. století. V tomto období je území Karabachu anektováno Ruskou říší, a tím se ukončuje období Perské nadvlády. Po skončení druhé rusko-perské války dochází k mohutné migraci arménského obyvatelstva směrem na území Karabachu. Tehdy dochází k velkému odchodu muslimského obyvatelstva, kteří jsou proti své vůli vyhnáni do Persie.

Mezi Ruskou říší a Osmanskou říší proběhly tři velké války, při nichž docházelo k další migraci Arménského obyvatelstva do oblastí Karabachu, tím se navyšovalo napětí mezi Armény, podporovanými Ruskem a Ázerbájdžánci, kteří byli podporováni ze strany Osmanské říše. Zatímco od roku 1828 byla východní Arménie anektována Ruskem, v roce 1878 na základě mírového jednání a Berlínského kongresu, došlo ke zrušení nároku Ruského impéria na území, přičemž správu nad územím připadla Turecku (Šmíd & Vaňura, 2007, s. 147-148).

Situace pomalu eskalovala a jelikož nebyl správný systém řešení, nahrávalo to zvyšujícímu se násilí. Vyvrcholení přišlo v letech 1895 a 1896, kdy Turecko provedlo systematické čistky arménského obyvatelstva, kdy etničtí Kurdové vraždili početné Armény. O život nakonec v těchto letech přišlo více než 300 000 Arménů a velká část přeživších byla donucena migrovat za hranice Turecka (Šmíd & Vařura, 2007, s. 148).

4.2 Náhorní Karabach ve 20.století

První vážný konflikt přišel až s rozpadem Ruského impéria, kdy se na obou koncích začínají objevovat národnostní hnutí. Arménská uvědomělost byla posílena o tragické události z roku 1896, kdy došlo ke genocidě ze strany Osmanské říše. Tento podnět dal vzniknout arménskému nacionalismu. Genocida zapříčinila přesun Arměnců do východní části Arménie, jež byla úrodná a mohli tak vykonávat činnosti spojené se zemědělstvím. Potíž vzniká v tomto bodě s tím, že na území žila jedna třetina obyvatelstva Ázerbájdžánu. Ázerbájdžán se neustále sblížoval s Turky, což vedlo k vytvoření prvních nepokojů a nevraživosti mezi oběma národy. To vyústilo v konflikt v Baku, hlavním městě Ázerbájdžánu v roce 1905. Nepokoje se nesly spíše v ekonomickém charakteru, jelikož společnost tvořili chudí Ázerbájdžánci a bohatší vrstvy Rusů a Arménů. Násilnosti byly podnikány chudými muslimy na bohatých Arménech. Tyto nepokoje se rozšířily i na území Karabachu, což byla zkáza pro mnohé zemědělce. Celkem zemřelo více jak 10 000 obyvatel na obou stranách konfliktu a celá situace přinesla důležité uvědomění ze strany Ázerbájdžánců na vlastní identitu (Souleimanov, 2007, s. 306).

4.2.1 Sovětská a postsovětská éra

K této době De Waal (2010, 72-73) napsal, že Rusové na konci roku 1920 vyhlásili nad Arménií vlastní suverenitu. Došlo k vyhlášení Arménské sovětské socialistické republiky a Ázerbájdžánské sovětské socialistické republiky. Rusko přenechalo po dlouhých debatách správu Karabachu v rukou Ázerbájdžánu, což mělo strategický podtext, jelikož byl Ázerbájdžán, oproti Arménii, politicky stabilní. I samotné Turecko, vzhledem k minulosti, stálo na straně Ázerbájdžánu a podporovalo jejich nárok na Náhorní Karabach. Následně došlo k vytvoření NKAO, tedy Náhorně karabašské autonomní republiky, jež byla oficiálně přijata v roce 1924. V tomto momentě tvořilo až 95 procent arménské obyvatelstvo.

Během několika desetiletí Arméni několikrát žádali připojení Karabachu pod svou vládu, ovšem nikdy nebyli vyslyšeni, zejména ze strany Sovětského svazu. V náhorním Karabachu se zvyšoval počet Ázerbájdžánských obyvatel, což znamenalo krutý nezáměr úřadů a utlačování Arménů. V Karabachu si arménská většina stěžovala na velkou diskriminaci, potlačování jejich

kultury a zvýšenou nezaměstnanost. Karabach byl sice ekonomicky silnější než Ázerbájdžán, ovšem nikdy se nemohl vyrovnat Arménské republice (Ghaplanyan, 2013, 89-91).

4.3 První konflikt o Náhorní Karabach

Konflikt byl na spadnutí vlastně dlouho předtím, než k němu opravdu došlo. Historické skutečnosti vedly k tomu, že se obě znesvářené strany snažili získat určitou převahu. Eskalace přichází v 80. letech minulého století, ale k samotnému konfliktu, válce, dochází až v devadesátých letech. Za určitý úhel pohledu je možné považovat skutečný první konflikt v letech 1918 až 1920, kdy došlo k výše popisovanému arménskému povstání, které však zarazila sovětská vojska. Skutečný konflikt mezi Arménií a Ázerbájdžánem se ovšem rozhořel až v roce 1988, kdy začíná tzv. První válka o Náhorní Karabach (Mirovalev, 2020).

4.3.1 Průběh války

Tim, jak začal vliv Sovětského svazu postupně slábnout, rozhořely se problémy etnického rázu naplno. Území Náhorního Karabachu bylo sice oficiálně pod vlivem Ázerbájdžánu, ale současně zde bylo početné arménské obyvatelstvo, které tvořilo až 99 % všech obyvatel. Boje se rozhořely v roce 1988 a trvaly dlouhých šest let. Sovětský svaz, který byl vlastně jediným důvodem, proč se konflikt a problémy nerozhořely dříve, již nedokázal zamezit násilí, které se opravdu vymklo z rukou. Rok 1988 se nesl ve znamení obrovských demonstrací v Arménii a na samotném území Karabachu, kdy se demonstranti požadovali připojení Náhorního Karabachu k území Arménie (Šmíd, 2020).

Arménie se snažila o anexi území Karabachu, což byl důvod pro ozbrojený konflikt, jež trval od roku 1988 do roku 1994. Zatímco Arménie podnikla veškeré kroky k přechodu území pod jejich správu, Sovětský svaz ani Ázerbájdžán se tomuto rozhodnutí nechtěly podřídít. Napětí se eskalovalo, docházelo k masivnímu vyliďňování a stěhování obyvatel, objevovaly se pogromy. Prvním vážným konfliktem se stal útok ve městě Sumgajt patřící k Ázerbájdžánu, kde přišlo o život kolem 30 Arměnců. To vedlo k vytvoření tzv. Arménského národního hnutí, které převzalo faktickou politickou moc v Arménii a Náhorním Karabachu. Jednalo se o separatistickou skupinu, která v roce 1989 vyvolala podnět k velmi diskutabilním volbám na karabašském území, kdy se většina vyslovila k vyhlášení nezávislosti Náhorního Karabachu a celkovému odpoutání se od vlivu Sovětského svazu a Ázerbájdžánu. Zároveň došlo k vytvoření Národní rady, jež bude hrát důležitou roli v pozdějších letech konfliktu. Tento krok nebyl akceptován, kdy zejména Ázerbájdžánská strana vyslovila jasné stanovisko, že území Karabachu by mělo být pod jejich správou (Bijaf, 2021, s. 450).

V roce 1991 se rozpadá Sovětský svaz, což z Arménie i Ázerbájdžánu vytvořilo nezávislé státy. Tento stav využila separatistická Národní rada sídlící v Karabachu, kdy 2. září došlo k vyhlášení samostatnosti Národního Karabachu, který se tak stalo nezávislým i přesto, že Ázerbájdžánci nacházející se v oblasti Karabachu a žijících na tomto území, volby bojkotovali. Dne 6. ledna 1992 dochází k vyhlášení samostatného státu, což Ázerbájdžán vnímal jako nelegální a pomalu připravoval vojenské postupy. Toto podpořil i fakt, že se Ázerbájdžán 2. března 1992 stal členem OSN a uznán se svým územím, včetně oblasti Náhorního Karabachu (Ergun, 2020, s. 8).

Velké množství odborníků, například Šmíd (2020) či Krüger (2010, s. 40, 90-91), se domnívá, že vyhlášení nezávislosti Karabachu bylo nelegální a nebylo tak možné tento status obhájit, a to nejen z pohledu mezinárodního práva, ale také z pohledu práva, které platilo v době existence Sovětského svazu. Do roku 1992 se objevovaly spíše menší potyčky, vedené partyzánským stylem. Skutečný krvavý konflikt se rozhořel v roce 1992, kdy Arménská vojska přešla do ofenzivy proti dobře připraveným ázerbájdžánským jednotkám. I přes tuto přípravu se ovšem Arménským jednotkám podařilo svého nepřítele vytlačit z území Karabachu a dalších sedmi ázerbájdžánských oblastí. Jednalo se o poměrně značné překvapení, jelikož Ázerbájdžán byl brán jako silnější strana, s dobrou vojenskou technikou a vycvičenými vojáky a nutno dodat, že Arménie měla za sebou pomoc a podporu Ruska, což hrálo v jejím vítězství velkou roli. Arménie se během konfliktu a zabírání území dopouštěla válečných zločinů, vraždila nevinné civilisty, jedním z příkladů může být dobytí Chodžaly 26. února 1992, kde zemřelo více než 600 místních civilních obyvatel. I když byl Ázerbájdžán součástí OSN, vojáci OSN se do bojů nezapojovali, pouze se stáhli z území. Konflikt se tak odehrával jenom mezi Arménií a Ázerbájdžánem (De Waal, 2010, s. 38).

4.3.2 Tenké a křehké příměří a eskalace dalšího konfliktu

Výsledkem války byl územní zisk Arménie, jež získala nejen Karabach, ale také dalších sedm ázerbájdžánských regionů, které tvoří kolem 14 % celkového území Ázerbájdžánu. Toto území bylo mezinárodním společenstvím vyhlášeno jako okupované, s čímž Arménská vláda nesouhlasila a nesouhlasí. Rusko se stalo v roce 1994 mediátorem vyjednávání, jehož cílem bylo uklidnit situaci a nastavit pravidla, přinést mír. To se nepovedlo a válka oficiálně nebyla ukončena. Byla vytvořena linie kontaktu, jež činí 175 kilometrů na délku a oddělovala obě strany konfliktu, přičemž do hlídání této linie se kromě Ruska zapojila také Francie a USA. A tyto státy společně vytvořili tzv. Minskou skupinu (Krüger, 2010, s. 23-24).

OSN zasahovala pouze v rámci humanitární pomoci, řešení konfliktu a nastolení míru bylo ponecháno právě na Minské skupině, přestože samotné OSN vydalo několik rezolucí, které nařizovaly ukončení bojů. V těchto rezolucích nebyla Arménie přímo označena za okupační síly, ovšem ze znění dokumentů je možné si tuto skutečnost odvodit. Květen 1994 je uznán jako datum pro konec první války o Náhorní Karabach, za přispění Ruska a sepsáním Biškeckého protokolu. Příměří bylo opravdu křehké a bylo jen otázkou času, než se objeví další konflikt (Khan, 2021, s. 28).

Konflikt stál život zhruba 40 000 lidí, oběti byly zejména na straně Ázerbájdžánu, ovšem obě skupiny se dopouštěly násilností a válečných zločinů. Další milion lidí musel opustit své domovy. Vítězem války se bezesporu stala Arménie, jež získala kontrolu nad oblastí Karabachu a další územní zisk zaznamenala obsazením sedmi ázerbájdžánských okrsků. Nad Karabachem vládla skupina tvořící tzv. Náhorně-karabašskou republiku, která byla úzce závislá na politice Arménie. Přesto došlo k vytvoření určité podoby republiky, která měla své ústavní dokumenty, zvolenou hlavu státu a další potřebné náležitosti. De facto se ovšem jednalo o loutkovou vládu Arménie (Khan, 2021, s. 29-30).

4.4 Druhý konflikt o Náhorní Karabach

V průběhu křehkého příměří se o bezpečnostní situaci v oblasti starala Minská skupina. Fungovala jako mediátor pro vyjednávání příměří a možného míru. Tyto představy ovšem nebyly naplněny a během dalších let došlo k několika ostrým střetům a menším konfliktům, jež nakonec vyústily v obnovení války o Náhorní Karabach (Ibrahimov, 2022, s. 6).

4.4.1 Průběh války

Arménie spravovala území Náhorního Karabachu a neměla žádný zájem o dosažení konsensu. Došlo k vypovězení Madridské deklarace zajišťující po desetiletí křehký mír a celkové chování obou stran pro nastavení možného míru. Arménie postupně navyšovala své požadavky, kdy například v roce 2019 tehdejší premiér země Pashinyan prohlásil, že by rád sjednotil území Arménie a Náhorního Karabachu, což vyvolalo poměrně bouřlivé ohlasy nejen v Ázerbájdžánu, tento se cítil být nespravedlivě připraven o území, jež mu podle jeho mínění patřilo historicky i etnicky pod jeho správu. Na mezinárodním poli docházelo také ke změnám. Například vztahy Ruska a Arménie značně zhoršily, a to díky arménské snaze přiblížit se politice Západní Evropy. Rusko samotné také ztrácelo zájem o konflikt a udržení stability, jelikož se samo potýkalo s ekonomickými problémy, které byly zapříčiněny poklesem cen zemního plynu a nastaveným sankcím z důvodu obsazení Krymu, jež bylo podle světových velmocí zejména západní světa naprosto nepřijatelné. Rusko také řešilo nestabilitu Běloruska po prezidentských volbách

doprovázených mohutnými protesty místního obyvatelstva, stejně jako svou mezinárodní politiku směřovalo na udržení zásadních vztahů s Tureckem i Ázerbájdžánem (Ibrahimov, 2022, s. 7-8).

Ázerbájdžán byl ekonomicky velmi aktivní, a to zejména díky svému nerostnému bohatství. Stát byl tak schopný vybavit profesionální armádu, jež sehrála v pozdější válce důležitou vítěznou roli. Minská skupina také pomalu vzdávala svůj boj o nalezení možného kompromisu. To všechno vedlo k eskalaci konfliktu a začaly opět střety mezi Arménci a Ázerbájdžánci. Rusko navíc potvrdilo, že nebude zasahovat do konfliktu v případě, že se boje nebudou odehrávat na území Arménie. Potyčky propukly v červenci 2020, kdy došlo k nevyprovokované střelbě ze strany Arménie na pohraniční linii Tovuz, která je dopravní a energetickou tepnou pro karabašské území. Arménie vinila Ázerbájdžánce za vyprovokování střelby, kdy několik jejich vojáků údajně překročilo hranice do arménské oblasti. Několik desítek mrtvých, převážně na straně Ázerbájdžánu, vyvolalo masivní nepokoje v tomto státě. Lidé požadovali odvetu, toužili po pomstě, a to se přetavilo v otevřený střet, který je dnes známý jako šestitýdenní válka nebo také Druhá válka o Náhorní Karabach (Khan, 2021, s. 30-31).

Válka vypukla dne 27. září roku 2020 a trvala šest týdnů. V mezinárodním prostoru byla tato válka brána velmi negativně, byly vyjadřovány pochybnosti o bezpečí obyvatel, zejména v rámci etnických čistek. Válka se rozhořela na linii dotyku, tedy hranici oddělující Ázerbájdžánské jednotky a jednotky Arménie, oficiálně Arcašskou armádu na území Náhorního Karabachu, která je ovšem z velké části tvořena vojáky z Arménie. Další den, to bylo 28. září, došlo k mobilizaci na obou stranách, přičemž se neustále obě strany osočovaly z vyvolání konfliktu a eskalace násilí. Není zcela jasné, která strana tento konflikt vyvolala, zřejmě ovšem je, že se začalo bojovat moderními zbraněmi, včetně použití bezpilotní techniky a sledovacích zařízení. Do akce se zapojila také propaganda cestou sociálních sítí, což přispělo k manipulaci s lidskými zdroji (Ibrahimov, 2023, s. 7).

Turecko podporovalo Ázerbájdžán, zatímco Ruská federace se na stranu Arménie nepřiklonila a zůstala v konfliktu pouze jako mediátor pro možné vyjednávání příměří. Česká republika, včetně Severoatlantické aliance či OSN proklamovala okamžitou cestu k ukončení bojů, ovšem neúspěšně. Arménie nakonec ztrácela ve válečném tažení, přičemž Ázerbájdžán, podle mnohých podporován radikály z Turecka či Sýrie, začal získávat uzemní převahu, když získal opěrná postavení i četné vesnice za linií dotyku. Dne 9. října se do komunikace o příměří zapojuje Ruská federace, následuje výměna rukojmí i mrtvých vojáků. Konflikt a boje ovšem neutichají. Dne 26. října dochází k humanitárnímu příměří a zasedání Minské skupiny, což je ovšem velmi záhy ignorováno a se obě nepřátelské strany se pouštějí do dalších bojů (Khan, 2022, s. 31).

Následuje úspěšná operace ázerbájdžánských jednotek, kdy 9. listopadu padlo druhé největší město Náhorního Karabachu Šuša, což je důležitý milník. Další den, tedy 10. listopadu podepsali obě strany, včetně ruského mediátora a neuznané republiky Arcach příměří, na které dohlížely ruské jednotky. To vyvolalo neuvěřitelnou vlnu nevole v arménských velkých městech, jelikož Arménie ztratila velké území Náhorního Karabachu, tedy území, které bylo během Druhé války o Náhorní Karabach dobto jednotkami z Ázerbájdžánu. Ázerbájdžán tak získal přes 8000 km² území. Během této války došlo k usmrcení více než 5 000 lidí, vojáků i civilistů, přičemž kolem 80 000 obyvatel muselo odejít ze svých domovů nebo byl jejich domov zcela zničen (Rácz, 2021).

Ani v současné době ovšem není příměří naplněno, obě strany jsou neustále připraveny reagovat na útoky z druhé strany, každý den dochází ke střelbě a menším potyčkám, které stojí životy vojáků na obou stranách nevyřešeného konfliktu. Je jen otázkou času než se opět konflikt – válka rozhoří zcela naplno (Ibrahimov, 2023, s. 10).

Obrázek 1: Ilustrační mapa Náhorního Karabachu po konfliktu v roce 2020 – překlad legendy (od shora): Přibližná kontrola území – jak je známo 1. prosince 2020 – armádní síly vlády Arménie – armádní síly republiky Arcach – armádní síly vlády Ázerbájdžánu – Ruští mírotvůrci; Historický status – bývalý NKAO (původní autonomní oblast Ázerbájdžánu ve východní části Náhorního Karabachu); pozn: Pouze ilustrační obrázek, který jsem převzala z internetu, neměla jsem možnost vypracovat svou vlastní mapu pro účely mé bakalářské práce.

4.5 Vývoj vztahů na území Náhorního Karabachu v současnosti

Jak bylo řečeno již v předchozí kapitole, rok 2020 byl poznamenán obnovením napětí a konfliktů mezi Arménií a Ázerbájdžánem, dvěma zeměmi v oblasti jižního Kavkazu s dlouhou historií sporů o území a etnické otázky. Nejvýznamnějším sporným bodem mezi těmito dvěma národy zůstává oblast Náhorního Karabachu, sporné území, které bylo od počátku 20. století předmětem mnoha válek a příměří. Nedávné střety v roce 2020 upozornily svět na křehký stav vztahů mezi těmito dvěma zeměmi a na možné důsledky pro regionální stabilitu a mezinárodní politiku. Tato kapitola poskytne hloubkovou analýzu vztahů mezi Arménií a Ázerbájdžánem po konfliktu v 2020 se zaměřením na historické souvislosti, události vedoucí k obnovenému konfliktu a globální reakci na tuto situaci.

Náhorní Karabach je v současné době jedním z nejméně stabilních regionů, kde může další konflikt či válka vypuknout prakticky kdykoliv. Arménie a Ázerbájdžán vedl o Náhorní Karabach dvě velké války. První válka o Náhorní Karabach byla rozpoutána v roce 1988 a naplno se rozhořela v roce 1991, kdy se rozpadl Sovětský svaz a oba státy vyhlásily svou nezávislost. Dne 6. ledna došlo k vyhlášení samostatného karabašského státu, což samotný Ázerbájdžán prohlašoval za zcela nelegální. V roce 1992 přešla Arménská vojska do plného útoku, což překvapilo nejen Ázerbájdžán, ale také celý svět. Arménská armáda byla brána jako méně početná a hůře vybavená, přesto se jí podařilo bleskově vytlačit Ázerbájdžánce z území Karabachu a dalších sedmi ázerbájdžánských okresů. V roce 1994 za mediace Ruska bylo podepsáno příměří, velmi křehké. Vytvořila se tzv. Minská skupina, v níž kromě Ruska vystupovaly také Francie či USA (Khan, 2021, s. 29-30).

Minská skupina od doby první války o Náhorní Karabach, jež skončila roku 1994, kontrolovala situaci nad územím Náhorního Karabachu a snažila se celou situaci zklidnit. Příměří bylo vyhlášeno v roce 1994 a bylo velmi křehké, což potvrzují pokračující konflikty pramenící z nenávisti mezi Ázerbájdžánem a Arménií. Izolace obou států způsobila zhoršení situace, nabízené možnosti kompromisů byly postupně odmítnuty oběma stranami a celá situace přerůstala v další konflikt, který je dnes znám jako druhá válka o Náhorní Karabach. Ani jedna ze stran vlastně neměla touhu po příměří a po celou dobu trvání příměří mohutně zbrojila a připravovala se na další konflikt. Ten započal v září roku 2020 na linii dotyku, tedy jakési demilitarizované zóně, která měla rozdělovat obě nepřátelené strany. Oproti první válce, kdy drtivě zvítězila Arménie, se vítězem druhé války stal Ázerbájdžán, který získal všechny ztracené pozice po první válce, a navíc jednu třetinu území enklávy v Náhorním Karabachu (Anthony, 2020).

Rusko se opět stalo mediátorem příměří mezi stranami a vyslalo na území své mírové vojenské jednotky. Ty sice zastavily konflikt, který trval šest týdnů a stál život téměř 8 000 vojáků

a civilistů na obou stranách; dalších 70 000 Arménů muselo opustit své domovy, ovšem sporné území a nároky obou států na Náhorní Karabach nebyly ani zdaleka vyřešeny. Konflikt končí až (pozn. 9.listopadu 2020) podepsáním smlouvy o příměří mezi Arménií a Ázerbájdžánem za přispění Ruska. Strany si přenechaly správu nad územím, jež držely v době trvání druhé války o Náhorní Karabach. Vítězem války se tak stal Ázerbájdžán, který během několika let, díky svému ekonomickému růstu, dokázal vojensky nesmírně posílit, na čemž se podílely dodávky zbraní z Izraele a Turecka (Dorazín, 2020).

Celkový územní zisk by byl pro Ázerbájdžán mnohem větší, pokud by do vyjednávání o příměří nevstoupilo právě Rusko. Druhá válka o Náhorní Karabach nemá do dnešních dní jasného útočnicka a jasného obránce, jelikož oba státy, Arménie i Ázerbájdžán, v různých oblastech působily jako útočník či obránce. Oba státy v podstatě ve stejnou dobu podaly stížnost k Radě bezpečnosti OSN o nepřátelském postupu nepřítele, čímž de facto docházelo, paradoxně tedy z obou stran k přerušení příměří z roku 1994, kdy skončila první válka o Náhorní Karabach. Obě strany potvrdily pouze obranu svého území, k útoku se nepřiznal nikdo (Anthony, 2020).

Současná situace a další eskalace směřující ke konfliktu započaly 10.listopadu 2020, kdy skončila druhá válka o Náhorní Karabach. Ázerbájdžán získal zpět ztracená území po první válce. Do konfliktní zóny byly poslány ruské jednotky, aby zprostředkovaly klid zbraní. Jedním z problémů bylo vytvoření, na základě dohody o příměří, zásobovací trasy vedoucí z Ázerbájdžánu do Nachičevanské autonomní republiky, exklávy Ázerbájdžánu, která ovšem vede přes území arménského státu. Druhým z problémů je poté tzv. Lačinský koridor, který naopak propojuje Arménii s oblastmi Náhorního Karabachu, který připadá právě Arménii. V obou případech se jeden či druhý stát zaručil za to, že budou cesty bezpečné. Na toto dohlíží právě Ruské jednotky, rozmístěné v těchto regionech problémové oblasti (Górecki & Strachota, 2023).

Hlavním problémem je v současné době normalizovat vztahy mezi Arménií a Ázerbájdžánem, a také postarat se o budoucnost oblasti Náhorního Karabachu z politického, ekonomického a zejména společenského hlediska. Věc se má tak, že sice Ruské jednotky na území operují a hlídají bezpečnost a dodržování dohod o příměří, ovšem tyto jednotky byly v roce 2020 uvedeny do pohotovosti pouze na 5 let. Další kroky po uplynutí této lhůty nebyly stanoveny. Navíc neexistuje jednota v jednání mezi stranami konfliktu o Karabach, což značně ztěžuje další postupy. Rusko se nadále stará, jako hlavní mediátor, o možné nalezení řešení a Ázerbájdžánsko-Arménskou normalizaci (Polívková, 2023).

Postupně se, bohužel, začaly objevovat konflikty, vyprovokované zejména stranou Ázerbájdžánu, které měly testovat reakce Ruska. Tyto konflikty, ozbrojené útoky na území

Arménie se opakovaly během května, června a listopadu roku 2021. Přičemž Ázerbájdžán toto razantně odmítá. Na začátku roku 2022 podepsalo Rusko a Ázerbájdžán dohodu o vzájemném respektu vlastních hranic, včetně toho, že Rusku patří Krym, což bylo pozoruhodné vzhledem k tomu, že Ázerbájdžán dlouhodobě mezinárodně tvrdil, že podporuje integritu Ukrajiny. To zpochybňuje schopnost Ruska jako mediátora, což se potvrdilo 24. března, kdy ázerbájdžánští vojáci zabrali vesnici náležící do mírové zóny, která měla být chráněna právě stranou Ruska (BBC, 2023).

Evropská Unie proto převzala mandát a mediátora nad situací, což ale ještě dále eskalovalo napětí. V říjnu 2022 došlo k přestřelkám mezi vojáky obou stran, kde zahynulo více než 200 vojáků, Ázerbájdžán zároveň zabral dalších 10 km² území Arménie. Obě strany na to následně reagovaly slovy, že jsou připraveny zasednout k jednacímu stolu. Žádná z nich ovšem není schopna souhlasit s kroky, které k určité shodě a dohodě povedou. Problémem jsou zejména koridory vedoucí územím druhého státu. Ázerbájdžán 12. prosince 2022 zablokoval veškerou dopravu z Arménie do arménské části Náhorního Karabachu. Arménci v Náhorním Karabachu mají velmi omezený přístup k potravinám, lékařskému materiálu a dalším potřebným věcem. Ázerbájdžán se od těchto kroků distancuje s tvrzením, že se jedná o blokádu organizovanou ekologickými aktivisty. Podle odborníků je to velmi slabý, nakonec také lživý argument (Polívková, 2023).

O možnosti zlepšení situace v daném území se stará Organizace spojených národů a také USA, což by mohlo hrát důležitou roli v budoucnosti, ale i v současné situaci v oblasti. Více jak dva roky po druhé válce o Náhorní Karabach, nedošlo k otevření Nachičevanské cesty propojující enklávu s Ázerbájdžánem. Zdá se, že ani jedna strana nestojí o dohodu v určitém kompromisu. Ázerbájdžán v posledních měsících stupňuje svou rétoriku k vytvoření koridoru spojující Nachičevanskou enklávu a Ázerbájdžán, což by mohlo být provedeno, bez souhlasu Arménie, pouze vojenskou cestou (Górecki & Strachota, 2023).

Oproti tomu Arménie je v současné době spíše v defenzivě, snaží se konsolidovat síly. V posledních měsících dokonce stahuje své jednotky z území Náhorního Karabachu, což místní Arméni chápou jako jistou zradu a možný prostor pro vojenské zabránění území Ázerbájdžánem, který je široce podporovaný zejména ze strany Turecka. Tímto způsobem je otázkou času zabránění celého území Ázerbájdžánem. Arménie je sice podporována Ruskem a Francií, ovšem pouze na bázi politické, což v posledních dnech vyvolává poměrně široké nepokoje v oblastech Arménie. Velkou nadějí tak skýtá intervence Evropské Unie, která v Arménii spustila dvouletou misi, jež má své výsledky a viditelně snižuje určitou tenzi ve společnosti (BBC, 2023).

Rusko, jakožto dlouhodobý podporovatel Arménie, ztrácí touhu dále v této podpoře pokračovat, pomalu se snaží svůj vliv přenést do jiného kavkazského regionu, kterým je Gruzie. Arménie v současné době zůstává slabá, zatímco Ázerbájdžán, i díky svému vývozu ropy, přerůstá svého rivala na všech frontách. Reálná představa míru je velmi vzdálená, přestože není možné tuto variantu zcela vyloučit. Hlavním problémem je vzájemná nedůvěra obou soupeřících států. A to právě s sebou nese nebezpečí vyvolání dalšího konfliktu. Bohužel mír není možné zprostředkovat ani z rukou Ruska ani Turecka a bohužel také ne z rukou Západu. Pokud ovšem vše přetrvá a bude se neustále stupňovat situace, je velmi pravděpodobné, že jeden či druhý stát přejde do vojenské ofenzivy. To s sebou ponese další mrtvé, větší potřebu humanitární pomoci, další materiální škody a v neposlední řadě, vůbec to nepřinese řešení (Górecki & Strachota, 2023).

Současné situaci a cestě k míru či příměří nenahrává ani dění na Ukrajině. Válka na Ukrajině snížila vliv ruské armády a celkový pohled na tuto velmoc. Turecko je další velmoc v regionu, jež má tradičně velký vliv. Má ale velmi komplikované vztahy se Západem a v květnu jsou plánované parlamentní a prezidentské volby, jež budou silně komentovány a sledovány i za přispění lednového zemětřesení (Górecki & Strachota, 2023).

Stupňující se současné napětí mezi Arménií a Ázerbájdžánem má dlouhodobou historii, což s sebou nese také současný problém. Není možné najít řešení, které by obě strany braly jako kompromis a cestu k příměří. Jedná se o poměrně neřešitelnou situaci, kterou je nutné sledovat.

Cílem této práce bylo zmapovat situaci v Náhorním Karabachu od konce druhé války o Náhorní Karabach v roce 2020 až po současnou situaci na tomto území. Cíl byl v rámci této krátké práce splněn. Jedná se o velmi zajímavé téma, které by bylo ideálním materiálem pro větší závěrečné práce.

5 ROZHOVOR S LENKOU KLICPEROVOU

5.1 Kdo je Lenka Klicperová?

Lenka Klicperová je česká novinářka a fotografka. Od roku 2004 do roku 2018 pracovala jako šéfredaktorka časopisu Lidé a Země. Působila v řadě afrických zemí od Angoly přes Namibii, Nigérii, Tanzanii, Keňu, Etiopii, Mali či Burkinu Faso. Jako redaktorka se dostala několikrát do Afghánistánu a dostala se i do Somálska, sužovaného válkou. V roce 2014 se začíná zaměřovat na problematiku války vedené Islámským státem v Sýrii a Iráku. Je spoluautorkou mnoha dokumentů, jako jsou Slzy Konga, Latim – Obřezané, Iráčanky, Ženy v zemi Tálíbanu, Nezlomené, a televizních reportáží. V roce 2010 vyšla její první kniha Afrika v nás, na které spolupracovala s manžely Olgou a Václavem Šilhovými. Tato kniha má volné pokračování Afrika v nás II.

Často spolupracuje se svou novinářskou kolegyní Markétou Kutilovou. Mimo již zmiňovanou knihu „Poslední zapálí vesnici“, která popisuje válku o Náhorní Karabach v roce 2020, s Markétou vydaly knihy „Islámskému státu na dostřel I. a II“. Společně založily po první cestě do Sýrie veřejnou sbírku SOS Kobani. Z jejího výtěžku podpořily školy a zdravotnická zařízení v severosyrském městě Kobani. Následovala třetí společná kniha Ve válce, která vypráví příběhy lidí, kterým život ovlivnila válka v Íránu a Sýrii. Vydala ji v roce 2018. V tomtéž roce Lenku Klicperou zařadil časopis Forbes na seznam inspirativních osobností pro tento rok. Lenka Klicperová je také nositelkou mnoha cen a nominací v soutěži Czech Press Photo, a to díky svým fotografiím ale i videotvorbě. Další knihy s Markétou vydaly v roce 2020 a to Válka je mým osudem, která se opět věnuje Sýrii a S lékaři v první linii, kde se autorky věnují boji českých zdravotníků s pandemií Covid-19 v České republice.

Lenka Klicperová spolupracuje s mnoha českými médii, zejména s časopisem Reflex, Echo a pořadem Reportéři ČR. Věnuje se také přednáškové činnosti na Univerzitě Hradec Králové. V roce 2020 byla zařazena do prestižní databáze Women Photograph, kde jsou nejlepší fotografky z celého světa. V roce 2021 vyhrála mezinárodní fotografickou soutěž Solo Exhibition November 2021 se sérií fotografií z Náhorního Karabachu, kterou pojmenovala Lost War. S touto sérií se stala i finalistkou soutěže Black&White Photography Awards 2021. Některé z fotografií z této jsem použila u rozhovoru dále v textu.

5.2 Rozhovor o válce o Náhorní Karabach v roce 2020

Má první otázka se bude týkat přímo Vás. Všude Vás označují jako válečnou novinářku, na Vašich oficiálních stránkách jste popsána jako česká novinářka a fotografka. Jak se vnímáte Vy?

Pro mě, to není jako fakt podstatné. Už dávno není. Novinář je obecný pojem pro člověka, který přináší na veřejnost nějaké informace, reportáže. Já to dělám většinou z válečných oblastí, tudíž asi spadám do kolonky válečná novinářka. Ale většinou se to potřebuje všude co nejvíce zkrátit, takže pro mě je důležitý i důraz na tu fotografii. Takže novinářka a fotografka mi naprosto vyhovuje. Ale jestli mě chce někdo nazývat válečnou novinářkou, proč ne?

Měla jste někdy na cestách za prací pocit, že se domů nevrátíte? Byla jste někdy v takové situaci, že jste byla v na vážkách, jestli pokračovat v tom, co děláte nebo ne? Měla jste o sebe někdy strach?

To jsem teda měla. Nechci říct, že hodněkrát, já mám tu percepci strachu asi trochu posunutou někam jinam než běžný člověk. Nicméně, měla jsem strach, například teď na Ukrajině to bylo opravdu něco strašného, co jsem prožívala na frontě u města Kremina. Tam jsem se opravdu hodně bála. Ale na druhou stranu, ještě mě to pořád nerozložilo tak, abych si řekla, už tam nikdy nepojedu. Chvilí jsem si říkala, že už nikdy nepojedu na nulovou linii. Jenomže pak vám trochu „otme“ a říkáte si, že to stejně nejde dopředu moc určit, jaká míra toho nebezpečí tam bude, dokud tam nejste. Takže nechám to zatím otevřený. Prostě uvidíme. Podle okolností jsem si ale jistá, že se na Ukrajinu vrátím. Pokud bude nějaký konflikt pokračovat v náhorním Karabachu, tak se určitě vrátím i tam. Mě to ještě jako by nezničilo natolik, abych si řekla, že s touhle profesí seknu.

Vím, že v Náhorním Karabachu jste popisovaly s Vaší kolegyní, že jste nikdy nezažily, že by se ostřelovaly v takové míře oblasti osídlené civilisty a sami jste připustily že Vás ani nenapadlo vzít si vybavení jako neprůstřelné vesty. Bylo to tím, že jste nečekaly něco takového v oblasti osídlené civilisty?

No, my jsme jednak neměli moc času, protože ten konflikt vypuknul ne, úplně neočekávaně, ale velmi rychle. Takže my jsme měli dva dny na to zařídit si všechny věci tady a odjet. Do toho shánět ještě neprůstřelné vesty? Asi by to šlo, samozřejmě, ale byly holt jiné priority. A přesně, jak jste řekla, my jsme opravdu nečekaly takovou intenzitu bojů a ani jsme neměly ambice jet přímo na frontové linie. A nečekali jsme, že ty frontové linie vlastně přijdou za námi do těch měst mezi to civilní obyvatelstvo, protože náš cíl vlastně při tom rychlém odjezdu, byl dokumentovat dopady války právě na civilní obyvatelstvo. Takže byli jsme překvapeny, ta intenzita byla skutečně jiná než v Sýrii, protože se používalo už těžké dělostřelectvo. Využívaly

se také bojové drony, takže to byla úplně jiná situace než třeba v Sýrii, kde vzdušný prostor byl vlastně pod kontrolou spojenců a aspoň z toho směru „nám v Sýrii nehrozilo prakticky nic“.

Jak jsem zmínila, byla jste s kolegyní už v několika oblastech, kde se rozhořel válečný konflikt. V čem to bylo jiné právě v Náhorním Karabachu? Myslíte, že tohle je ovlivněno krutostmi z minulých konfliktů mezi Armény a Ázery?

Myslím si, že to bylo spíš ovlivněno tím, že Ázerbájdžán se velmi dlouho dobře připravoval na tu válku a modernizoval armádu. Opravdu ty peníze ze svých plynových zdrojů investoval hodně do přípravy armády, a protože jejich klíčovým spojencem bylo Turecko. Oni začali využívat nejmodernější turecké drony Bayraktary, ke kterým měli díky tomuhle spolenectví přísun. Tím se intenzita té války rapidně změnila a bylo to zkrátka úplně něco jiného než v té Sýrii, kde se používali lehké minomety a těžké kulomety, ale nebyla to taková těžká artilerie jako v Náhorním Karabachu a neměli ani bojové drony. Islámský stát samozřejmě používal i drony, ale to byla většinou domácí výroba nebo takové ty civilní drony, na které navěsili nějakou trhavinu. Nebyla to takhle profesionální technika, kterou dokázali Ázerbájdžánci společně s Turky vrhnout proti Arménům.

Již jsme několikrát zmínily, že jste byla na Ukrajině, a to poměrně dlouho a zase jste se tam několikrát vracela. Když to porovnáte s konfliktem v Náhorním Karabachu, je to podobné? Využila jste nějakých znalostí z Náhorního Karabachu teď na Ukrajině?

Když jsem dojela do Náhorního Karabachu, tak to pro mě bylo úplně první setkání s takovýmto těžkým ostřelováním nebo s použitím raket. Když vedle vás začínají dopadat třeba rakety Grad nebo jiný typ raket (tam jich byla spousta) a vy jste na nekrytém prostoru, kde víte, že jste ten cíl, kam oni míří, tak je to vlastně strašně děsivé. Ten první šok jsme zažily vlastně poprvé s Markétou ve městě Hadrut, kam jsme ještě stihly dojet. Tam jsem si vlastně odbyla „první šok“ z takovéto hrůzné války. A trvalo to celou dobu toho karabašského konfliktu. Takže pro mě bylo už menším překvapením na Ukrajině, co se tam začalo dít. Na druhou stranu zase válka v Karabachu trvala dva měsíce a intenzita, která je teď na Ukrajině, je ještě o level výš. Takže pro mě to byl vlastně takový přípravný krok připravit se, nebo spíš se nějakým způsobem smířit s tím, že ta válka teď bude úplně něco jiného, než na co jsem byla do té doby zvyklá. Ale jak říkám, ta Ukrajina je možná podle mě horší než ten konflikt v Karabachu, protože už trvá rok a Rusové tam vrhají spousty svých sil. To je jedno, že nemají ty nejmodernější zbraně, ony bohatě stačí ty staré a prostě to dělá obrovskou paseku stejně.

Šlo sledovat situaci z celosvětového pohledu, když jste byli v Náhorním Karabachu – nehledě na výpadky internetu a elektřiny? Nebo jste se soustředili na to, co je teď a tady? A zbytek kontextu jste si dohledali až v klidu?

No ne, ne. Pokud to šlo, tak pokud jsme měli připojení, tak jsme se samozřejmě snažili sledovat zdroje z ruské strany, zdroje z Ázerbájdžánu, z Turecka, to, co šlo přes telegramové kanály (*pozn: Telegram – sociální síť nebo aplikace přes kterou si uživatelé posílají zprávy, využívaná hlavně ve východní Evropě a Asii*) a podobné zdroje. Nebylo to tedy tak, že bychom si četli analýzu BBC, ale snažili jsme se jít k těm co nejpůvodnějším zdrojům, i z té ázerbájdžánské strany. To jsme se rozhodně snažili už i na místě. Dávat informace rovnou do kontextu se snažíme vždycky, i když na tom místě je to samozřejmě mnohem těžší, protože jste v rizikové oblasti. Kolikrát jste třeba pod palbou několikrát denně, jste ve stresu. Teď do toho je připojení mnohdy velmi špatné, ale pokud to jde, tak se vždycky snažíme. Nemít jenom ten zúžený pohled toho, že teď jsem třeba na nějakém místě, například ve Stěpanakertu, a teď tam bombardují nebo dopadají tam rakety.

Vaše kniha je protkaná osobními příběhy lidí, které jste na své cestě potkali. Jste s nimi pořád ve spojení nebo teď jste zahlcená těmi informacemi o Ukrajině? Víte, co dělají dnes?

Ano, určitě jsme ve spojení, samozřejmě, protože máme v Karabachu přátele. Dokonce se dvakrát podařilo, aby naši přátelé Karen s Růženou přijeli k nám do Čech, do Prahy, takže jsme je tady mohli pohostit a trochu jim vrátit péči a starostlivost, kterou nám projevovali. Alespoň trochu jim vrátit pomoc, kterou nám vlastně poskytli v době války, kdy jsme tam přijely s Markétou. Markéta tam sice už předtím byla, já tedy ne, ale během těch dvou dnů těch horečných příprav nebyl čas řešit nějaké detailní podmínky. Měly jsme pár kontaktů, získaly jsme kontakt na Karena a pak jsme si říkaly, že se od něj nějak odpícháme a nějak prostě zaimprovizujeme na místě, protože to se nedá úplně řešit dopředu, ještě v takovém presu. Prostě nemůžete tyhle věci mít ošéfovaný dopředu, navíc byl „tuhej“ Covid, pandemie v plném proudu, takže my jsme vůbec nevěděli, jak to bude po příletu. To se všechno potom nějak vyvrátilo a kontaktovaly jsme potom v Karabachu Karena, s kterým jsme do dneška přátelé a jsme v kontaktu. Zrovna předevčirem mi psal o současném dění v Karabachu, které pořád sleduje. Je to člověk, s kterým jsme prožili strašně moc a kterého prostě můžeme označit za našeho přítele.

Na internetu i ve vaší knížce se operuje s videi od Ázerů i od Arménů. Na některých je zaznamenáno mučení a vraždy civilistů a u spousty je potvrzena pravost, u některých „mučitelů“ dokonce i jejich identita. Ta videa jsou plná krutosti a etno-politické nenávisti. Myslíte, že je to odpověď na předchozí krutosti během genocid a ozbrojených konfliktů? Někteří odborníci je označují za krutější než to, co se stalo dříve. Je to tím, že se naše společnost posunula a je vyspělejší? Myslíte, že to takto skutečně je?

No, tak začnu tou první částí. Samozřejmě v tomto prostoru je po staletí, i z jedné i z druhé strany budována po generace nenávist proti tomu druhému etniku. To si prostě musíme říct. Nemůžeme jenom vinit Ázery, že nenávidí Armény to prostě takhle nejde. V historii je samozřejmě spousta událostí, které tu nenávist, nechci říct, že opravňují, ale je to pochopitelné. Když prostě páchají genocidu Armény na Ázerech, tak je jasné, že Ázeři je budou nenávidět a naopak. Když sledujete historii, tak ne že by si byli úplně kvit, ale prostě obě dvě ty strany se provinily. To je bohužel věc, kterou nevymažete a myslím si, že i po staletí. Pokud prostě tyhle dva národy budou existovat v tomhle prostoru, tak ta vzájemná nenávist bude prostě existovat. To je stejné, jako to teď vidíme vlastně na Ukrajině mezi Ukrajinci a Rusy. A to, co vlastně teďka zažívají Ukrajinci během té intenzivní války posledního roku, tak to prostě buduje nenávist k Rusům na dalších x generací. Prostě to nepůjde jen tak v těch lidech změnit, ti lidé si to budou pamatovat, budou vědět. Ta zničená města kolem sebe, budou si to pořád uvědomovat, jejich děti si to budou uvědomovat. Spousta z nich přišla o příbuzné, známé, manžele, syny. Tohle všechno jsou prostě věci, které mezi národy tvoří strašně hluboké příkopy, a to nepůjde spravit v dohledné době. Co se týče těch videí mučených zajatců. Já tady mám spíš pocit, že se o tom spíš mnoho nemluví, nebo mám pocit, že to bylo dost odsouzeno nějak globálně. Byla bych jediné ráda, kdyby bylo, ale já mám pocit, že ten konflikt přestal veřejnost úplně zajímat, protože je tady samozřejmě válka, která je mnohem bližší. A je pravda, že v době, kdy konflikt v Karabachu byl ještě aktuální nebo bylo těsně po válce, tak už se ta videa začala objevovat na internetu. No, ale já jsem vlastně úplně neměla pocit, že by to bylo nějak masově odsouzeno světovou veřejností. Asi jo, samozřejmě někým určitě, ale tak nějak mi to nepřišlo zřetelné.

Při vyhledávání zdrojů v mnoha článcích byla zmínka o tom, že tohle by se v naší civilizované společnosti dít nemělo. Ale připadá mi, že to nedávají do historického kontextu, protože to, že se to stalo dříve přece není méně špatné jen proto, že se to odehrálo před 100 lety nemyslíte?

Asi máte pravdu. Děje se to i nyní na Ukrajině a bude se to dít v každé válce. Válka vypuká v okamžiku, kdy už vám selžou všechny diplomatické možnosti, jak ten konflikt mezi dvěma etniky nebo národy prostě řešit. V té době, kdy válka vypuká, už tam je většinou nenávist hodně rozvinutá a válka ji samozřejmě ještě stupňuje a rozvíjí. Takže já si myslím, že tohle se prostě bude dít ve všech konfliktech, pokud budou. A konflikty ještě určitě budou, co bude lidstvo

existovat, akorát budou jiné. Takže bohužel ano, všichni víme, že by se to nemělo dít v civilizované společnosti, jenomže válka tu naši civilizovanou společnost do jisté míry úplně popírá. Když rozjedete takovou válku, jaká byla v Karabachu, nebo jaká je teď na Ukrajině, tak když jsou válčící strany na těch frontových liniích, tam se o civilizovanosti vůbec nemůžeme bavit. Tam jsou prostě základní pudy: přežít a zabít toho druhého dřív, než zabije on mě. A jelikož ta válka pokračuje většinou dlouho, i když v Náhorním Karabachu jako taková byla relativně krátká, ale zase velmi intenzivní, tudíž těm vojákům zkrátka padnou jejich kamarádi a stane se i něco třeba civilnímu obyvatelstvu, ke kterém má někdo z nich nějaké pouto. To pak samozřejmě je už jenom krůček k tomu, že když máte zajatce, tak si na něm tu nenávisť vlastně vybijete. A dělají to Rusové i Ukrajinci, dělali to i Ázeři i Arménci. Ázeři samozřejmě v tomto posledním konfliktu mnohem víc, protože měli i podstatně více těch zajatců.

Myslíte, že Ázerové chtěli tím, že mířili na tolik „civilních cílů“ urychlit kapitulaci Arménie?

No, tak já si myslím, že to už byla vlastně první, taková úplně jako bezskrupulózní válka, kde je vlastně úplně jedno, že v tom městě zůstává civilní obyvatelstvo a tehdy ho tam bylo poměrně hodně. Samozřejmě, že ve městě jsou i vojenské cíle a je tam i infrastruktura, která je samozřejmě využívána vojáky i civilním obyvatelstvem. Z mého pohledu Ázeři společně s Turky, jako se svými spojenci, na přítomnost civilistů úplně kašlali. Prostě ty bomby tam házeli. Například věděli, že na náměstí je budova parlamentu, která je tedy obklopená civilními budovami, ale poslali tam raketu bez zájmu, jestli tam civilní osoby jsou nebo ne. Samozřejmě, že tam bylo i to civilní vedení města, ale i vojáci a oni se tím úplně přestali trápit. Prostě rakety posílali tam, kam si mysleli, že to zasáhne jakoby nejhůř arménskou infrastrukturu a nějaké vojenské cíle. Je pravda, že rakety byly i v Stěpanakertu (*pozn. kde Lenka se svou kolegyní zažili jedno ze svých prvních intenzivních bombardování*), nějaké vojenské cíle na okraji, nějaké kasárny a tak. Takže oni se netrápili, jestli to trefí přesně do těch kasáren nebo někde vedle.

Právě ve Vaší knize bylo zmíněno, že zbraně měly přesné míření a malou odchylku, a tak by mělo být jasné, že se snažili zasáhnout cíle jako nemocnice, školy nebo bytové komplexy.

Víte co, tohle je vždycky trošku těžké úplně posoudit, protože vždy záleží, kdo jak s danou věcí umí mířit. Takže teoreticky by neměla daná střela mít větší odchylku, ale samozřejmě může to mít v ruce někdo, kdo není úplně dobrý střelec a kdo to prostě neumí, někdo, kdo to špatně naprogramuje. Ale třeba ten areál nemocnice ve Stěpanakertu je prostě tak rozsáhlý, že si neumím představit, že by se tam někdo trefil náhodou. Navíc oni nestříleli zase na šíleně velkou vzdálenost, tak si neumím představit, že by to byl úplně omyl.

Když jsem psala svou práci, připadalo mi, že se nedá na internetu úplně snadno dohledat to, jak se choval Ázerbájdžán před válkou i během ní v mezinárodních kruzích a zároveň

mi některé věci připadají nějak celkově překroucené, s ohledem na fakta o rozdílech ve výzbrojích armád obou zemí. Padlo slovo úplatky. Jaký na to máte názor? Zkoumali jste to s kolegyní?

No máme s tím velmi osobní zkušenost, abych pravdu řekla. Teď budu mluvit opravdu obecně a nechci to konkretizovat. I Česká republika se snaží trošičku jakoby kamuflovat ty skutečnosti, protože Ázerbájdžán byl tou stranou, která napadla Armény a celkově to byla útočná válka stejného charakteru, jako je teď na Ukrajině. Ale právě proto, že k tomu ještě začala ta plynová krize v důsledku ruské invaze na Ukrajinu, tak samozřejmě Česko, protože potřebuje diverzifikovat zásoby plynu, no tak samozřejmě bylo žádoucí, aby se o válce v Karabachu už tolik nemluvilo. Bylo žádoucí, aby se to spíš neutralizovalo a aby se příliš nemluvilo o tom, že Ázerbájdžán se tady dopouštěl válečných zločinů a že to byl on, který napadl Náhorní Karabach. Tohle je samozřejmě všechno vedené snahou o dobré vztahy s Ázerbájdžánem, protože potřebujeme jejich ropu a plyn.

O tomto konfliktu toho tolik nebylo v našich médiích oproti například konfliktu na Ukrajině. Čím myslíte, že to bylo? Pandemií Covid -19? Nebo pro Azerské politikaření? Je to od nás „dál“ než Ukrajina? Někde jsem četla, že to bylo dokonalé naplánování.

Tak samozřejmě si Ázeři vybrali správný čas k napadení Arménie, protože jak říkáte: byl tuhý Covid a měli jsme pocit, že všichni umírali jenom na něj a nic jiného neexistovalo, když to tedy hodně zlehčím. Ale to zkrátka tak bylo a oni s tím museli kalkulovat, že tam mimo jiné, bude velmi obtížné se dostat pro novináře, že média jsou zaměstnané jenom Covidem a nic jiného vlastně v médiích do té doby nebylo. My s Markétou jsme vlastně byly velmi překvapené tím, že ačkoliv v těch klasických médiích se moc tenhle konflikt neobjevil, tak my, když jsme přijely do Karabachu, začaly jsme to vlastně dávat i na naše sociální sítě. Ten zájem a odezva byly obrovské. Bylo pro nás překvapující, že lidé nechtěli skutečně vidět jenom covid a zprávy o covidu a najednou chtěli vědět, co se děje v Karabachu a my jsme prostě byli na místě s Markétou. Takže i díky tomu si myslím, že se nám to podařilo lépe umístit do českých médií, protože česká média pracují poměrně někdy tristně. A dokud nevidí, že to lidi skutečně zajímá, tak je samotné nenapadne o tom psát a dát to někam na první stránky, ať už online nebo do tištěných novin. Takže až když viděli, že to má opravdu dosah a úspěch u nás na „sockách“ (*pozn. profilech na sociálních sítích*), tak se to díky tomu podařilo umístit do standartních médií. Stejně takhle to fungovalo předtím i s invazí Turecka do Afrínu (*pozn. město v severní Sýrii*). Až když média viděla, že to veřejnost zajímá, tak nám dali prostor v těch normálních médiích, protože my jsme klasičtí freelanceři, takže prostě nabízíme, co máme, a je to jenom na editorech a šéfredaktorech, jestli články vezmou nebo nevezmou. Já si myslím, že se nám podařilo dostat tuto tematiku do médií a že se nám podařilo spoustu lidí přivést k tomuhle tématu a zajímat se o to. A možná, že

to bylo i díky tomu, že lidé už byli unavení jenom neustálým omíláním covidových čísel a tady těch věcí. Takže lidé najednou chtěli vědět, jako řeknu asi ne úplně hezky, že se vlastně ve světě děje i něco jiného než Covid, i když je to teda takhle příšerná válka. A hodně lidí k tomu i přivedlo to viditelné zapojení Turecka do celé věci, protože už jsme Turecko kritizovaly v našich reportážích předtím, co jsme dělaly v Sýrii. Myslím, že tohle se nám nakonec podařilo poměrně dobře, přetáhnout pozornost k tomuto konfliktu. Byť samozřejmě se to nedá tou intenzitou mediálního zapojení srovnat s Ukrajinou, kde prostě prvního půl roku zase média nepsala vůbec nic jiného než o Ukrajině, ten mediální trh se přesytí informacemi a čtenáři a diváci už z toho zase byli unavení a jsou až do dneška myslím.

Četla jsem názory, že válka bude pokračovat, že chce Ázerbájdžán propojit své území s exklávou Nachičevanem a udělat si tak přímé spojení s Tureckým územím. Je to podle Vás reálná hrozba?

Myslím si, že je, protože se určitě budou snažit využít oslabení Ruska v tomhle prostoru, protože to byl tradiční soupeř Turecka v ovládnutí Kavkazu. Byť spolu třeba nějakým způsobem teď kooperují, tak to ještě neznamená, že se historické spory dají anulovat. Jsem si jistá, že Ázeři samozřejmě jsou napojení na Turky, jakožto jejich bratry, a tak se budou snažit využít oslabení Ruska a vzít si v tom prostoru mnohem víc, než mají teď. Může to trvat ještě několik let, ale jsem si celkem jistá, že to prostě přijde, protože Rusko bude slábnout. Rusko se pořád bude vyčerpávat válkou na Ukrajině a ta může trvat roky, může to být válka na dalších čtyři, pět, šest let, to nikdo teď nedokáže odhadnout, kdy skončí. Je pochopitelné, že tohle musí Rusko vyčerpávat vojensky i ekonomicky. Turci to velmi dobře vycítí a poznají ten správný okamžik, kdy mohou zaútočit. V Karabachu je už teď snížený počet ruských mírotvorců. Turci také chápou, že Rusko není natolik silné, aby mohlo vést intenzivní války na několika frontách, takže může dojít i k situaci, že se od ruské federace začnou trhat státy, které budou chtít mít svoji samostatnost/úplnou nezávislost na Rusku a může vlastně nastat i nějaký domino efekt. Může a nemusí k tomu dojít, samozřejmě.

Četla jsem, že za touto agresí ze strany Turecka stojí premiér Recep Tayyip Erdoğan, ale spíš podle některých vůdce Turecka, a ten má sen o obnově Osmanské říše. Myslíte, že je tohle možné?

Tak to je určitě jenom spekulace, nikdo mu do hlavy nevidíme. Ale já si myslím, že určitě ano a aspoň ty jeho kroky na poli mezinárodní politiky, si myslím, že tomu naprosto odpovídají. Myslím, že prostě chce zvýšit roli Turecka, minimálně v tomto jejich regionu, a může chtít i to, aby se stalo zase mocností, která rozhoduje. Byť ne třeba celosvětově, na to jako země nemají, ale jako regionální mocnost to určitě už je teď. Všechny Erdoğanovi kroky míří pravděpodobně k tomu, aby se moc Turecka ještě zvyšovala a prohlubovala, případně si bralo další regiony v

oblasti, to se samozřejmě týká nejen náhorního Karabachu, ale také kurdských oblastí v Sýrii. Já si myslím, že to je jednoznačně jeho motiv.

Máme pro Vás poslední otázku: litovala jste někdy, že jste jela do Náhorního Karabachu? Byly momenty – třeba při ostřelování – kdy jste si řekla, že jakmile tohle skončí, jedete domů?

Naopak po tom prvním ostřelování, jsme si byly víc vědomi toho, že tam musíme tu práci udělat. Nám tehdy pomohl ještě další náš kamarád Maher, se kterým nás seznámil Karen a se kterým jsme jeli do těch dalších ostřelovaných měst. My jsme měli takovou krizi na jednom místě před příjezdem do města Martuni (*pozn. Khojavand nebo Khojavend*), to myslím bylo. My jsme věděli, že tam teď zrovna dopadají rakety, že je teď město aktuálně ostřelované. Stáli jsme kousek od něj a bylo třeba se rozhodnout, pojedeme-li dál, jestli na sebe prostě vezmeme to obrovské riziko, když víme, že se tam teď ostřeluje. Náš kamarád Maher řekl tehdy hrozně důležitou větu: „Tam se střílí na civilisty, Vy jste přece novináři, musí to někdo ukázat.“ No já jsem jako v tu chvíli věděla, že tam pojedu, i když Markéta trošku váhala, protože přece jenom ona je zase v jiné situaci než já, má doma dítě a není tak zodpovědná jenom za sebe. Nakonec ale jsme se prostě rozhodly obě, že jedeme, protože je prostě naše práce a je to důležitý v tu chvíli ji udělat.

Lenka má nyní v plánu sepsat své zážitky z války na Ukrajině do nové knihy. Zároveň ale podotkla, že se hodlá vrátit jak na Ukrajinu, tak v případě dalších ozbrojených konfliktů i na Náhorní Karabach. A je rozhodnutá pokračovat ve své práci, dokud bude moci a bude nám přinášet svědectví z regionů po celém světě, kde se rozhoří nějaký ozbrojený konflikt.

5.3 Fotografie z konfliktu

S dovolením Lenky Klicperové jsem do své práce k rozhovoru přiložila pár fotografií přímo z její fotografické série z Náhorního Karabachu. Na fotografiích jsou zachycené okamžiky z války o Náhorní Karabach, kterých byla Lenka společně se svou kolegyní svědky. Jsou na nich obyčejní lidé, kteří se schovávají v bunkrech, vojáci bojující za svou zemi, zranění lidé a lékaři, ale i krajina poznamenaná ozbrajeným střetem.

Fotografie 1: Hlídaní nových hranic mezi Arménií a Ázerbajdžánem

Fotografie 2: Civilisté schovávající se před bombardováním v kryptě kostela

Fotografie 3: Krajina Náhorniho Karabachu změněná válkou

Fotografie 4: Arméni, kteří se museli vystěhovat ze svých domovů, odvezli vše, co šlo, zbytek zapálili, aby nic nezůstalo nepříteli

Fotografie 5: Z bytů, které byly zasaženy raketami, odnáší lidé zbytky svých věcí

Fotografie 7: Zdravotnice, která se stará o vojáka po amputaci obou nohou, pod návalem emocí. Žrovna se dozvěděla, že nemocnici ve vedlejším městě vybombardovali.

Fotografie 6: Starší lidé odmítali opouštět své domovy, kde žili celý život. Mnoho z nich je zabito při příchodu Ázerů.

6. PŘEDPOVĚĚ BUDOUCÍ SITUACE

Konflikt v oblasti Náhorního Karabachu mezi Arménií a Ázerbájdžánem byl dlouhodobým problémem v regionu Kavkazu, který vedl ke ztrátě mnoha životů a vážnému poškození hospodářství obou zemí. Jak již víme, v roce 2020 došlo k ozbrojenému konfliktu, který vedl k vítězství Ázerbájdžánu a územním změnám v oblasti Náhorního Karabachu. Nicméně, i když tento válečný konflikt skončil, situace v regionu zůstává velmi nestabilní a vztahy mezi oběma zeměmi jsou velmi napjaté.

Tato kapitola se zaměřuje na vytvoření SWOT analýzy a různých scénářů, jak by se mohla situace mezi Arménií a Ázerbájdžánem vyvíjet v budoucnosti. Analyzuji zde politické, hospodářské a bezpečnostní faktory v obou zemích, které by mohly hrát klíčovou roli při určování budoucích vztahů a osudu Náhorního Karabachu.

Snažila jsem se držet se faktů a pohybovat se uvěřitelných mezích. Jeden scénář jsem směřovala pozitivním směrem, kdy by se obě země snažily vybudovat trvalý mír v regionu. Budeme zde také zkoumat možnosti spolupráce mezi oběma zeměmi v oblasti hospodářství a obchodu. Další se zaměřuje na hrozby v regionu a držela jsem se co nejhorších možných situací, tedy například rozhoření dalšího válečného konfliktu a zhoršení vztahů. Do dalších dvou scénářů jsem se snažila vždy zahrnout nějakou hypotetickou významnou událost, která by velmi ovlivnila situaci na území, změnila dynamiku vztahů mezi zeměmi a mohla by tak změnit běh událostí celé situace, i s ohledem na historii.

Kladla jsem si zde za cíl poskytnout ucelený pohled na možné scénáře pro budoucnost Arménie a Ázerbájdžánu, aby bylo možné lépe porozumět situaci v regionu a případně i vytvořit strategie, které by mohly být užitečné pro politické a bezpečnostní rozhodování v budoucnu.

V této kapitola jsem čerpala hlavně z poznatků, které jsem načerpala při studiu literatury a zdrojů u kapitol mé práce, kde se věnuji historii Arménie, Ázerbájdžánu a Náhorního Karabachu.

6.1 SWOT analýza Arménie

Zde jsem se snažila poskytnout hloubkový pohled na současnou situaci této země a identifikovat klíčové faktory, které by mohly pomoci nebo bránit rozvoji Arménie.

Zaměřila jsem se na identifikaci silných stránek Arménie, včetně kulturního dědictví, strategické polohy a konkurenceschopnosti na trzích s produkty jako jsou například koberce a drahé kameny. Analyzuji vnitřní faktory, jako jsou modernizace infrastruktury a ekonomické reformy, které by mohly být klíčové pro rozvoj země. Dále budeme zkoumat slabé stránky, jako

je například vysoká míra korupce a chudoba, které brání rozvoji země a podnikatelského prostředí. Analyzujeme také možné příležitosti, jako jsou investice do turistického průmyslu, technologický rozvoj a zlepšení vztahů se sousedními zeměmi. V neposlední řadě se budeme věnovat ohrožením, jako je například konflikt v oblasti Náhorního Karabachu a geopolitické riziko, které může mít vliv na stabilitu v regionu.

Cílem této kapitoly je poskytnout ucelený pohled na současnou situaci Arménie a možnost tak předpovědět její budoucí vývoj. Tato analýza může být užitečná pro politické a hospodářské rozhodování, stejně jako pro investory a podnikatele, kteří chtějí rozvíjet své obchodní aktivity v této oblasti.

<p>SILNÉ STRÁNKY (STRENGTHS):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Strategická poloha mezi Evropou a Asií umožňuje obchodní výhody a regionální spolupráci. • Významné kulturní a historické dědictví přitahuje turisty. • Vysoká úroveň vzdělávání a výzkumu, zejména v oblasti informačních technologií. • Rozvinutý vývojový sektor, zejména v oblasti software a technologických inovací. 	<p>SLABÉ STRÁNKY (WEAKNESSES):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omezený přístup k moři a omezená dostupnost přírodních zdrojů. • Politická nestabilita a nízká úroveň demokracie. • Slabší ekonomika s vysokou mírou nezaměstnanosti a emigrace. • Značná závislost na ruské podpoře a energetických zdrojích.
<p>PŘÍLEŽITOSTI (OPPORTUNITIES):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj turistického průmyslu a cestovního ruchu. • Zlepšení obchodních vztahů a regionální spolupráce. • Rozvoj alternativních energetických zdrojů a zlepšení energetické účinnosti. • Rozvoj spolupráce s Evropskou unií a NATO. • Velmi diverzifikované hospodářství. 	<p>OHROŽENÍ (THREATS):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Napjaté vztahy s Ázerbájdžánem kvůli sporu o Náhorní Karabach. • Nestabilita v sousedním regionu Blízkého východu a severní Afriky. • Zvyšující se náklady na energie a suroviny. • Riziko ztráty podpory Ruska v důsledku politických nebo hospodářských změn.

Tabulka 1: SWOT analýza Arménie

6.1.1 Silné stránky (Strengths)

Strategická poloha Arménie na pomezí Evropy a Asie jí umožňuje využívat výhod z obou kontinentů. Země se nachází na významné trase pro dopravu mezi Evropou a Asií a může těžit z obchodních výhod této polohy. Navíc Arménie má dlouhou historii a kulturní dědictví, které přitahuje turisty a může být využito k rozvoji cestovního ruchu.

Vysoká úroveň vzdělání a výzkumu v Arménii také poskytuje zemi výhodu v oblasti informačních technologií. Arménské univerzity a vědecká centra se zaměřují na rozvoj nových technologií, zejména v oblasti softwaru a IT, což umožňuje vytváření nových pracovních míst a rozvoj sektoru informačních technologií.

Rozvinutý vývojový sektor je další silnou stránkou Arménie. V Arménii vznikají inovativní a moderní produkty, zejména v oblasti technologických inovací. Arménské společnosti se zaměřují na vývoj produktů s vysokou přidanou hodnotou, jako jsou mobilní aplikace, herní technologie a další softwarové produkty. Tyto produkty získávají stále větší oblibu na celosvětovém trhu a mohou být využity k rozvoji exportu a posílení hospodářství země.

6.1.2 Slabé stránky (Weaknesses)

Omezený přístup k moři a nedostatek přírodních zdrojů jsou významnými slabými stránkami Arménie. Země nemá žádný přístup k moři, což omezuje obchodní výhody a zvyšuje náklady na dopravu. Dále Arménie nemá mnoho přírodních zdrojů, což ji činí závislou na dovozu surovin a energie.

Politická nestabilita a nízká úroveň demokracie jsou také významnými slabými stránkami Arménie. Země se stále potýká s politickými napětími a vnitřními konflikty, což ovlivňuje hospodářskou stabilitu a investice. Zároveň Arménie nezaznamenala v posledních letech výrazný pokrok v oblasti ochrany lidských práv, svobody projevu a korupce, což negativně ovlivňuje obchodní a investiční klima v zemi.

Slabší a menší ekonomika s vysokou mírou nezaměstnanosti a emigrace je další významným slabým bodem Arménie. Arménská ekonomika je stále malá a závislá na dovozu, což činí zemi citlivou na změny v globálním obchodním prostředí. Dále se Arménie potýká s vysokou mírou nezaměstnanosti a emigrace, což způsobuje odliv kvalifikovaných pracovníků a snižuje konkurenceschopnost země.

Značná závislost na ruské podpoře a energetických zdrojích je posledním významným faktorem oslabujícím Arménii. Země je silně závislá na podpoře ze strany Ruska a na dovozu

energie z Ruska a Íránu, což omezuje její strategickou nezávislost a zvyšuje zranitelnost vůči politickým a ekonomickým změnám v těchto zemích.

6.1.3 Příležitosti (Opportunities)

Rozvíjející se turistický průmysl a pokračování v trendu rozvoje v oblasti IT jsou významnými příležitostmi pro Arménii. Země má mnoho kulturních a historických památek, což má potenciál přitáhnout více turistů. Arménie také investuje do rozvoje svého IT průmyslu a stává se významným hráčem v oblasti softwarového inženýrství a technologických start-upů.

Zlepšující se vztahy s okolními zeměmi a diverzifikace obchodních vztahů jsou další příležitosti pro Arménii. Po mnoha letech napětí se Arménie nedávno dohodla na normalizaci vztahů s Ázerbájdžánem, což může přinést výhody v oblasti obchodu a hospodářské spolupráce. Dále má Arménie potenciál diverzifikovat své obchodní vztahy s EU a dalšími partnery.

Rozvoj infrastruktury a zvyšování atraktivnosti investic jsou posledními příležitostmi pro Arménii. Země investuje do modernizace své infrastruktury, což by mohlo zlepšit podnikatelské prostředí a atraktivitu pro zahraniční investice. Dále má Arménie potenciál rozvíjet také svůj průmysl a zvyšovat svou konkurenceschopnost v oblasti vývozu potravin a textilního průmyslu, což by pomohlo diverzifikovat hospodářství a tím zvýšit odolnost země vůči poklesům cen jednotlivých surovin na globálním trhu.

6.1.4 Ohrožení (Threats)

Konflikt o území Náhorního Karabachu je největší bezpečnostní hrozbou pro Arménii. Další ohrožením pro Arménii je hospodářská nestabilita a vysoká úroveň nezaměstnanosti. Mnoho obyvatelstva Arménie se stále potýká s nízkými příjmy a zhoršující se hospodářskou situací. Tyto faktory mohou vést k sociálním nepokojům a destabilizaci země.

Závislost na Rusku představuje také hrozbu pro Arménii. Rusko je hlavním dodavatelem energie a základním obchodním partnerem pro Arménii. Závislost na Rusku může být nebezpečná kvůli její stálosti, pokud by se případně Arménie ocitla v konfliktu se zájmy Ruska, mohlo by to mít vážné dopady na hospodářství a bezpečnost země.

6.2 SWOT analýza Ázerbájdžánu

V této kapitole se bude SWOT analýza Ázerbájdžánu zaměřovat jak na vnitřní faktory, jako jsou politické, ekonomické, sociální a technologické faktory, stejně jako na vnější faktory, jako jsou mezinárodní vztahy, regionální situace a globální trendy. Výsledkem této analýzy bude

ucelený pohled na stav Ázerbájdžánu a jeho budoucí perspektivy, ze které poté budu vycházet u následujících scénářů.

<p>SILNÉ STRÁNKY (STRENGTHS):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ázerbájdžán je jedním z největších světových producentů ropy a zemního plynu, což poskytuje zemi silný zdroj příjmů a významné místo na světovém trhu s energiemi. • Nachází v důležité geografické oblasti, kde se setkávají Evropa, Asie a Blízký východ. Má také přístup k moři a nachází se na křižovatce důležitých dopravních tras. • V porovnání s některými jinými zeměmi v regionu má Ázerbájdžán poměrně stabilní politické a hospodářské prostředí. 	<p>SLABÉ STRÁNKY (WEAKNESSES):</p> <ul style="list-style-type: none"> • I když jsou ropa a plyn hlavními zdroji příjmů země, Ázerbájdžán se tímto způsobem stává závislý na kolísání cen na světových trzích. • Ázerbájdžán se potýká s nedostatkem diverzifikace v ekonomice, což omezuje jeho schopnost odolat vnějším vlivům a změnám na trhu. • Korupce zůstává závažným problémem v Ázerbájdžánu a má negativní dopad na hospodářské a politické prostředí země.
<p>PŘÍLEŽITOSTI (OPPORTUNITIES):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Potenciál rozvíjet nové odvětví, jako je turistika, výroba a zpracování potravin nebo IT, což bude mít za důsledek snížení závislosti na energetických zdrojích. • Silné obchodní vztahy s Evropskou unií a spolupráce by se mohla dále rozvíjet a poskytnout další příležitosti pro hospodářský rozvoj země. • Silné historické a kulturní vztahy s Tureckem, což může poskytnout další příležitosti pro spolupráci a rozvoj. • Potenciál rozvinout petrochemický průmysl v rámci diverzifikace hospodářství 	<p>OHROŽENÍ (THREATS):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ázerbájdžán se potýká s konkurencí na trhu s ropou a plynem, zejména ze strany Ruska. • Konflikt s Arménií o Náhorní Karabach. • Hospodářství závisí na ropě a zemním plynu, což znamená, že je citlivý na změny cen na světových trzích. • Region kolem Ázerbájdžánu je politicky nestabilní, což může mít negativní dopad na hospodářský rozvoj a mezinárodní vztahy země. • Zásoby vody jsou hodně omezené kvůli poloze státu a podnebnému pásu.

Tabulka 2: SWOT analýza Ázerbájdžán

6.2.1 Silné stránky (Strengths):

Bohaté přírodní zdroje, především ropa a zemní plyn, jsou jednou z hlavních sil Ázerbájdžánu. Díky těmto zdrojům má země potenciál získat značné množství příjmů a využít je ke svému rozvoji. Zároveň je Ázerbájdžán důležitým hráčem v oblasti energie a má schopnost ovlivňovat ceny ropy a plynu na světových trzích.

Geografická poloha země je další významnou silnou stránkou Ázerbájdžánu. Nachází se na křižovatce Evropy a Asie a je strategickým místem pro dopravu zboží mezi těmito dvěma kontinenty. Země také leží v blízkosti Černého moře, což zvyšuje její význam pro obchod a dopravu.

Schopnost zlepšovat infrastrukturu a modernizovat ekonomiku je další silnou stránkou Ázerbájdžánu. Země má ambiciózní plány na rozvoj dopravy, energetiky a dalších oblastí infrastruktury, což může vést k rychlejšímu růstu a zlepšení životní úrovně obyvatelstva. Vzhledem k tomu, že ekonomika Ázerbájdžánu je stále z velké části závislá na ropě a plynu, modernizace a diverzifikace ekonomiky může přinést větší stabilitu a růst i do budoucna.

6.2.2 Slabé stránky (Weaknesses):

Navzdory všem svým silným stránkám Ázerbájdžán má také několik slabých stránek. Jednou z nich je závislost na přírodních zdrojích. Pokles cen ropy a zemního plynu na světových trzích může vést k hospodářským problémům a snížení příjmů státu, což může mít negativní dopad na rozvoj země. Obecně nedostatek diverzifikace také znamená, že ekonomika Ázerbájdžánu není dostatečně konkurenceschopná v porovnání s jinými zeměmi.

Další slabou stránkou je zranitelnost země vůči přírodním katastrofám, jako jsou zemětřesení a povodně. Tyto katastrofy mohou způsobit značné škody na infrastruktuře a majetku, což může zpomalit rozvoj země.

Posledním problémem, který by se dal zmínit, je nedostatek politických svobod a lidských práv v zemi. Vláda Ázerbájdžánu se v minulosti setkala s kritikou za porušování lidských práv, svobody tisku a projevu, korupci a autoritativní styl vládnutí. Tyto problémy mohou odradit zahraniční investory a omezovat rozvoj země.

6.2.3 Příležitosti (Opportunities):

Jednou z hlavních příležitostí Ázerbájdžánu je geografická poloha země jako tranzitního uzlu mezi Evropou a Asií. To poskytuje zemi příležitost stát se důležitým hráčem v oblasti tranzitu zboží a energetických zdrojů mezi těmito dvěma kontinenty.

Ázerbájdžán také usiluje o posílení svých vztahů s jinými zeměmi, zejména v oblasti hospodářství a energetiky. Spolupráce s dalšími zeměmi může přinést nové obchodní příležitosti a zlepšit vztahy se světovými hráči.

Další příležitostí je zvyšování úrovně vzdělání a inovací v zemi. Země se snaží podporovat výzkum a vývoj v oblasti vědy a technologie, což může vést k rozvoji nových průmyslových odvětví a zlepšení výkonnosti a konkurenceschopnosti ekonomiky.

Posledním faktorem, který by se dal zmínit, je zvýšená pozornost k ochraně životního prostředí a udržitelnému rozvoji v zemi. Vláda Ázerbájdžánu se snaží podporovat udržitelné hospodaření s přírodními zdroji, snižování emisí skleníkových plynů a ochranu biodiverzity. To může zlepšit životní podmínky obyvatel a přilákat investory, kteří kladou důraz na udržitelnost a ochranu životního prostředí.

6.2.4 Ohrožení (Threats):

První velká hrozba je konkurence na trhu ropy a zemního plynu. Největší ohrožení výnosů z ropy a zemního plynu bylo do nedávna Rusko, ale v době, kdy píše tuto práci, je obchod s Ruskem, zahrnující i obchody s ropou a zemním plynem, pozastaven ze stran mnoha zemí na světě kvůli válečnému konfliktu na Ukrajině, tudíž hrozba na globálním trhu není relevantní, minimálně ze strany Ruska. Ovšem existují i jiní konkurenti, kteří by mohli představovat ohrožení. Navíc, Ázerbájdžán stále trpí negativním vlivem klesající ceny ropy, která je hlavním vývozním artiklem země. Tato závislost na vývozu ropy může Ázerbájdžánu způsobit značné problémy v případě poklesu ceny ropy na mezinárodních trzích.

Druhá z nejvýraznějších hrozeb je neustálý konflikt s Arménií ohledně Náhorního Karabachu, což může mít destabilizační dopad na celý region a zhoršit vztahy s dalšími sousedními zeměmi. Tento konflikt přetrvává již desetiletí a stále existuje riziko, že se opět rozhoří.

Když se podíváme na přírodní ohrožení, Ázerbájdžán nachází v oblasti, která je náchylná k zemětřesením, což může ohrozit jeho infrastrukturu a bezpečnost obyvatelstva i do budoucna. V neposlední řadě trpí Ázerbájdžán nedostatkem vody, což je problém pro zemědělství a průmysl. Pokud by nedostatek vody přetrvával, mohlo by to mít vážné důsledky pro hospodářství země.

6.3 Scénáře možného budoucího vývoje území

6.3.1 Optimistická budoucnost a nenásilné řešení situace

Tento první scénář se zaměřuje na ryze pozitivní okolnosti a budoucí pozitivní možnosti vývoje území Náhorního Karabachu. Snažila jsem se držet reálných okolností a vyhnout se nepravděpodobným budoucím okolnostem. Podklady pro tento scénář jsem čerpala z materiálů a rešeršního šetření, které jsem prováděla v rámci první části své práce, kde zkoumám historii a současnost zapojených územích a mapuji konflikty o Náhorní Karabach. Tento scénář vychází mimo jiné také z přání Arménů v Náhorním Karabachu mít vlastní nezávislý stát, který by respektoval historické a kulturní okolnosti této oblasti a zároveň by byl respektován státy a mezinárodními organizacemi po celém světě. Před konfliktem v roce 2020 byl Náhorní Karabach fakticky nezávislý, ale mezinárodně uznáván nebyl a nacházel se de facto pod politickým vlivem Arménie. Tento stav však nebyl považovaný za udržitelný a konflikt v roce 2020 to dokázal. Nyní je Náhorní Karabach pod správou Ázerbájdžánu a spadá pod jeho politický vliv. To by mohlo hrát zásadní roli v budoucnosti Náhorního Karabachu.

Nejprve jsem se zaměřila na zlepšení jednotlivých okolností, které by mohli mít pozitivní dopad na budoucnost konfliktu o Náhorní Karabach. Náhorní Karabach má přírodní podmínky pro pěstování ovoce, zeleniny, vína a dalších plodin. Využití moderních zemědělských technologií a podpora místních zemědělců může vést ke zvýšení produkce a kvality zemědělských produktů a zlepšení životní úrovně místních obyvatel. Zároveň má území velký potenciál pro rozvoj zdravotnických služeb, včetně modernizace nemocnic, poskytování zdravotní péče na vysoké úrovni a je tu místo pro vytvoření vzdělávacích programů pro zdravotníky. To může vést ke zlepšení zdravotní péče v celém regionu a přilákat pacienty z okolních zemí.

Pozitivní vliv by měl také rozvoj vzdělávání. Náhorní Karabach před válkou již začal s nějakými reformami školního systému, ale v pozitivní budoucnosti by měl tento vývoj pokračovat. V rozvoji by mohlo následovat vytvořením kvalitních vzdělávacích institucí a programů může pomoci rozvíjet úroveň vzdělanosti a otevřít nové možnosti pro místní obyvatele.

V neposlední řadě by mohl pomoci také rozvoj a podpora cestovního ruchu. Je zde ale potřeba počítat s tím, že by se vstup na území neomezoval. Tak jako tak, Náhorní Karabach má potenciál stát se atraktivní turistickou destinací díky své krásné přírodě, kulturnímu bohatství a historickým památkám. Vytvoření infrastruktury pro turisty a propagace regionu jako bezpečného a zajímavého cestovního cíle může přinést ekonomické přínosy a podpořit rozvoj místních obyvatel.

Vytvoření nezávislého státu by umožnilo Náhornímu Karabachu rozvinout vlastní politický, ekonomický a kulturní život a zároveň by zaručilo bezpečnost jeho obyvatel. Tento scénář by mohl být podpořen mezinárodními organizacemi a zeměmi, které by zaručily bezpečnost a stabilitu nového státu. Nicméně tato možnost by mohla být problematická s ohledem na nároky Ázerbájdžánu na území Náhorního Karabachu. Ázerbájdžán se totiž považuje za suverénní stát, který má nárok na většinovou část území Náhorního Karabachu. Bylo by důležité zajistit, aby Ázerbájdžán uznal nezávislost Náhorního Karabachu a aby bylo nalezeno řešení, které bude přijatelné pro obě strany konfliktu.

Vytvoření nezávislého státu by mohlo být také problematické s ohledem na mezinárodní situaci a vztahy s Tureckem, které Ázerbájdžán podporuje. Turecko by mohlo mít zájem na udržení vlivu v regionu a mohlo by se snažit omezit nezávislost Náhorního Karabachu. Vytvoření takového nezávislého státu by pro Náhorní Karabach vyžadovalo složité politické a diplomatické jednání.

Alternativa k úplnému nezávislému státu by vycházela z nároků Ázerbájdžánu na území Náhorního Karabachu a respektovala by mezinárodní uznání Ázerbájdžánu jako suverénního státu v regionu. Náhorní Karabach by mohl získat autonomii v rámci Ázerbájdžánu, což by umožnilo obyvatelům této oblasti zachovat svou kulturu a tradice. Také by se sem mohli vrátit národnostní arméni, kteří utekli před konfliktem v roce 2020. Status autonomní oblasti v rámci jiného státu by nedal Náhornímu Karabachu úplnou nezávislost, ale umožnil by se mu více rozvíjet. Tento scénář by mohl být podpořen mezinárodními organizacemi a zeměmi, které by zaručily respektování práv obyvatel Náhorního Karabachu a jeho autonomii, například Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), která by zprostředkovala mírovou dohodu mezi Arménií a Ázerbájdžánem. Tento scénář by zároveň umožnil obnovení ekonomicko-politických vztahů mezi oběma zeměmi, což by přineslo hospodářský a politický prospěch celému regionu. Mezinárodní mírová intervence by mohla poskytnout tolik potřebný impuls k poklidnému procesu a mohla by k jednacímu stolu přinést nové myšlenky a pohledy. Mohla by také poskytnout neutrální fórum pro diskusi o citlivých otázkách, jako je status Náhorního Karabachu a práva vysídlených osob.

Možná realizace této možnosti se snižuje s ohledem na nároky Arménů na nezávislost Náhorního Karabachu. Mnoho Arménů považuje tento region za svou historickou vlast a odmítá být pod vládou Ázerbájdžánu. Proto by bylo důležité najít řešení, které bude přijatelné pro obě strany konfliktu. V každém případě by bylo důležité, aby se mezinárodní společenství, včetně zemí regionu a OSN, zapojilo do řešení tohoto konfliktu a pomohlo najít konečné ustanovení o statusu území, které bude přijatelné pro obě strany a pro celý region.

6.3.2 Pesimistická budoucnost území Náhorního Karabachu

V této podkapitole vytvořím pesimistický scénář, který zahrnuje všechna rizika, jež by mohla v budoucnu nastat.

Situaci v Náhorním Karabachu velmi ovlivňuje vměšování různých velmocí a vnitřní politické spory. Zahraniční aktéři mohou využít situace v regionu k prosazení svých zájmů a ovlivnit situaci v regionu. Arménie i Ázerbájdžán mají spojení s dalšími zeměmi, a pokud by se tyto země rozhodly v konfliktu aktivněji angažovat, mohla by se situace rychle vyostřit. Pokud by se například Rusko více zapojilo do podpory Arménie, mohlo by to vést ke zvýšení napětí s Tureckem, které uzavřelo spojení s Ázerbájdžánem. Zvýšený zájem Ruska ale není za současné situace moc pravděpodobný z důvodu pokračujícího konfliktu na Ukrajině.

Rozdílné politické a národnostní zájmy obou zemí by mohly vést k vnitřním sporům a nejistotě. Takovéto vnitřní rozpory by následovala i zhoršená hospodářská situace zemí a sociální problémy. Náhorní Karabach je relativně chudým regionem a má omezený přístup k hospodářským zdrojům. Pokud by konflikt pokračoval nebo eskaloval, mohlo by to vést k narušení obchodu a investic, což by mělo negativní dopad na Arménii i Ázerbájdžán. Také obnova po předchozích konfliktech by byla nákladná a mohla by vést k dalšímu zadlužení, které by opět mohlo zhoršit sociální problémy, se kterými se území potýká. Hlavně jsou to chudoba, nezaměstnanost a nedostatek infrastruktury. Tyto problémy by poté mohly vést k neuspokojivé situaci pro místní obyvatele.

Největším možným rizikem, které by mohlo nastat, je porušení dohody o příměří. Dohoda o příměří z roku 2020 byla významným krokem k vyřešení konfliktu, ale je křehká a může se snadno zhroutit, pokud některá ze stran bude mít pocit, že její zájmy nejsou naplňovány. Pokud by se příměří rozpadlo, mohlo by to vést k obnovení bojů, což by mělo pro obyvatele regionu ničující důsledky. Nestabilita regionu a hrozby pokračujícího násilí jsou bohužel pořád přítomné a řešení jednotlivých konfliktů a řešení, která byla na situaci zatím uplatněna, jsou nedostatečná a je zde mnoho nevyřešených otázek, jako jsou hranice, uprchlíci a status Náhorního Karabachu. Myslím, že tohle by bylo ničující pro civilní obyvatele Náhorního Karabachu, kteří by nadále nesli hlavní tíhu násilí a trpěli by ekonomickými a sociálními dopady konfliktu. Měl by také širší regionální a mezinárodní důsledky, neboť konflikt by se mohl přenést do sousedních zemí a destabilizovat celý region.

Rizika spojená s tímto scénářem jsou značná, neboť pokračující konflikt by pouze prohloubil stávající křivdy a historické nepřátelství mezi Arménií a Ázerbájdžánem by se

nevytratilo. Konflikt by také podnítil vzestup extremistických skupin a šíření radikálních ideologií, což by mohlo dále destabilizovat region a ohrozit globální bezpečnost.

Ve vleklém konfliktu není vítězů a Arménie i Ázerbájdžán by utrpěly značné ztráty, pokud jde o lidské životy, ekonomické zdroje a politickou důvěryhodnost. Podle mých předpokladů by vyhrál spíše Ázerbájdžán, který má díky obchodu s ropou velký peněžní kapitál na nákup obranné a útočné válečné techniky. Zároveň má silného spojence, tedy Turecko. Naproti tomu Arménie nemá velká ložiska ropy na svém území ani jiný významný zdroj příjmů, a proto je chudší. Její spojenectví s Ruskem vidí odborníci jako nejasné, přestože mají mezi sebou uzavřené dohody o vojenské pomoci. Velký problém je hlavně v tom, že Rusko udržuje dobré, převážně obchodní vztahy s Tureckem, potažmo i s Ázerbájdžánem. Navíc má v této době Rusko jiné zájmy.

Další alternativou v konfliktu o území v Náhorním Karabachu je pokus o mezinárodní intervenci. Tento scénář by zahrnoval násilný zásah třetí strany, například OSN. Důležité je podotknout, že takové zásahy nejsou úplně běžné a nemají vždy až tak pozitivní vliv, jak by se dalo předpokládat. Rizika spojená s takovou akcí jsou značná, neboť mezinárodní intervence by mohla být vnímána jako narušení národní suverenity obou, nebo alespoň jednoho zapojeného státu, a mohla by podnítit nacionalistické nálady v Arménii i Ázerbájdžánu. Mohla by být také vnímána jako zaujatá vůči jedné nebo druhé straně, což by mohlo podkopat důvěryhodnost zprostředkovatele a mírového procesu. Zároveň by se jistě mohla vyvolat komplexnější konflikt, pokud by významní partneři obou zemí (*pozn. Turecko a Rusko*) mohli nesouhlasit s tímto zásahem a konflikt by takto mohl přerůst hranice Náhorního Karabachu. Je třeba zmínit, že takovéto akce, ač jsou myšleny jako potřebný zásah ke zlepšení situace, mají obrovský dopad na obyčejné obyvatele daných území.

Tento konflikt nemá snadná řešení a jakýkoli scénář předpovědi budoucnosti musí brát v úvahu rizika spojená s každým možným výsledkem. Pokračování konfliktu, který by měl pro obyvatele Náhorního Karabachu i širšího regionu ničivé důsledky, je bez debat tím nejhorším možným pokračováním situace. Klíčem k vyřešení konfliktu v Náhorním Karabachu je nakonec ochota odložit historické křivdy a pracovat na mírové a prosperující budoucnosti pro všechny. Je důležité, aby všechny strany pokračovaly v úsilí o mírové řešení konfliktu a řešily základní problémy, které vedly k tomuto dlouhodobému sporu. Do své práce jsem scénář s pesimistickými možnostmi zahrnout musela, ale doufám, že se tato předpověď nevyplní.

6.3.3 Zvýšená agresivita a tlak na Ázerbájdžán ze strany Turecka

V následujícím scénáři jsem se řídila trendem zvyšující se agresivity Ázerbájdžánského spojení Turecka. To by mohlo na Ázery tlačit a podnítit tak opětovný násilný konflikt o území Náhorního Karabachu.

Turecko se bude snažit maximalizovat svůj vliv v regionu, zejména jako spojencem Ázerbájdžánu. Bude podporovat ázerbájdžánské úsilí o navrácení celého území Náhorního Karabachu, což způsobí další napětí v regionu. Turecko je silným spojencem Ázerbájdžánu a má zájem na maximalizaci svého vlivu v regionu, zejména kvůli své strategické poloze a energetickým zdrojům v oblasti Kaspického moře. Turecko také zahrnuje Náhorní Karabach do své historické a kulturní sféry vlivu, a proto bude v aktivně podporovat ázerbájdžánské úsilí o navrácení celého území Náhorního Karabachu. Mezinárodní společenství bude v této situaci hledat cesty k vyjednání mírové dohody, ale s Tureckem, které bude hájit své zájmy, to bude velmi obtížné. Důvodem je úzká spolupráce Turecka s Evropskou Unií, jelikož turecká ropa představuje pro Evropskou Unii vhodnou alternativu k ropě z Ruska.

Turecko bude v regionu podporovat etnické Turkmeny a Ázery v Náhorním Karabachu a usilovat o to, aby byla tato území oddělena od arménské části Náhorního Karabachu a připojena k Ázerbájdžánu. Toto tvrzení předpokládá, že Turecko bude aktivně podporovat separatistické tendence v Náhorním Karabachu. Takovýto krok by opět zvýšil napětí v regionu a vyvolal další konflikt. Mezinárodní společenství by na takovouto agresivní politiku Turecka pravděpodobně reagovalo zvýšením tlaku, aby se Turecko takovýchto kroků zdrželo.

Vzhledem k výše uvedeným faktorům a vysoké úrovni napětí v regionu, bude situace v Náhorním Karabachu pravděpodobně nestabilní a konfliktní i v budoucnu. Budou se vyskytovat období zlepšení a zhoršení, ale celkově bude oblast v napjatém stavu. Situace v Náhorním Karabachu je komplikovaná a složitá a řada faktorů, které jsme zmínili v předchozích bodech, bude pravděpodobně i nadále hrát důležitou roli v regionu. Ačkoli se mezinárodní společenství bude snažit vyjednat mírové řešení a minimalizovat konfliktní situaci, bude to velmi obtížné kvůli vlivu Turecka v regionu.

Vývoj v oblasti bude záviset na mnoha faktorech, jako jsou politické, hospodářské, společenské a bezpečnostní podmínky. Vzhledem k tomu by se Náhorní Karabach snažil vymanit z vlivu Ázerbájdžánu. Nicméně, separatistické tendence podporované Tureckem, spolu s vysokým stupněm napětí v regionu, budou pravděpodobně i nadále představovat zdroj konfliktů a nestability. Situace se bude střídavě zlepšovat a zhoršovat, ale celkově bude region zůstat v napjatém stavu.

6.3.4 Problémy Ázerbájdžánu s ropou

Při plánování scénářů týkajících se území Náhorního Karabachu, je nutné zahrnout možnost, že Ázerbájdžánu dojde ropa, nebo že ropa ztratí na světovém trhu hodnotu. V tomto scénáři budeme pohlízet na možný budoucí vývoj Náhorního Karabachu za takovýchto okolností.

Pokles produkce ropy v Ázerbájdžánu by mohl vést k hospodářským potížím a snížení zahraničních investic v zemi, což by mohlo zvýšit politické napětí a destabilizovat situaci v celé oblasti. Dalším možným problémem, který by mohl ovlivnit budoucí vývoj Náhorního Karabachu, je pokles cen ropy a zemního plynu na světovém trhu.

Ázerbájdžán si dokázal udržet ekonomickou stabilitu právě díky svým rozsáhlým zásobám ropy a plynu. Zásoby ropy v zemi jsou však omezené a možnost, že ropa dojde, není příliš vzdálená. V takovém případě by ázerbájdžánská ekonomika utrpěla značnou ztrátu a schopnost země udržet si svou vojenskou převahu by byla vážně ohrožena. Tento scénář by měl významný dopad na budoucí vývoj Náhorního Karabachu.

Podle tohoto scénáře by Arménie časem v konfliktu o Náhorní Karabach získala převahu nad Ázerbájdžánem. Arménie, která není závislá na příjmech z ropy a má poměrně diverzifikované hospodářství, by byla v lepší pozici, aby přečkala hospodářskou bouři. Arménie by také mohla mobilizovat více zdrojů na podporu svých vojenských operací v Náhorním Karabachu.

V případě, že by na území Ázerbájdžánu došlo ke snížení produkce ropy a následnému ekonomickému poklesu, mohlo by se to projevit i politicky. Náhorní Karabach by mohl vidět v této situaci příležitost získat větší nezávislost na Ázerbájdžánu a možná i dosáhnout mezinárodního uznání jako samostatného státu. Pokud by se Náhornímu Karabachu podařilo vytvořit stabilní a demokratický politický systém a rozvíjet svou ekonomiku, mohlo by to být přitažlivé pro některé země v regionu. Náhorní Karabach by mohl posílit své diplomatické vztahy s těmito zeměmi a možná se i snažit o nezávislost na Arménii.

Možnost, že Ázerbájdžánu dojde ropa nebo že ropa ztratí na světovém trhu na hodnotě, je reálná hrozba. Ropa, jakožto neobnovitelná surovina dojde v jeden čas všude na světě. Tato situace by mohla nahrát Arménii, která by mohla zvolit taktiku násilného převzetí území z moci Ázerů. Je třeba brát v úvahu, že tato oblast je velmi citlivá z politického a etnického hlediska, a také z hlediska svých historických a kulturních kořenů.

7. DISKUZE

Vývoj Náhorního Karabachu je značně nejistý a to, jakým směrem se situace nakonec vyvine, může výrazně ovlivnit celý kavkazský region, celou Evropskou unii, potažmo celý svět. Techniku scénářového plánování, kterou využívám v poslední části své práce, využívá mnoho firem, organizací i jedinců k tomu, aby se mohli pokusit odhadnout budoucí vývoj a připravit se na něj.

Svou práci jsem porovnávala s dvěma dalšími pracemi z naší katedry. Jedna je bakalářská práce od Evy Bazgierové s názvem „Migrace ze států Zakavkazska do Ruska a její dopady na region“ a s diplomovou prací Jitky Jurníkové, která nese název „Konflikt v Náhorním Karabachu a jeho možná řešení do budoucna“. Nejprve bych chtěla zmínit, že práce jsou z roku 2008 a 2014, takže nezahrnují nové okolnosti a vývoj Náhorního Karabachu, stejně jako druhou válku o Náhorní Karabach, která se odehrála v roce 2020. Moje práce poskytuje ucelený a aktuální pohled na celou situaci, jelikož zahrnuje i poslední události. Je zajímavé pozorovat vývoj situace a jak přisuzuje každá z autorek prioritu jiným věcem s ohledem na dění v daném regionu v určitém období.

Práce Evy Bazgierové se zaměřuje na jiné téma, než ta má, a proto má problematiku Náhorního Karabachu zahrnutou jen okrajově. Když jsem si ale její práci četla, uvědomovala jsem si, že kdybych svou práci zpracovávala znovu, možná bych ji zjednodušila a dala si pozor, abych se nezabývala detaily. Mohla jsem lépe propojit jednotlivé okolnosti a vypustit některé detaily, které nejsou pro mou práci až tak relevantní, hlavně u kapitol z historie států.

Práce Jitky Jurníkové je práce diplomová, tudíž je komplexnější, než ta má. Zdá se mi, že je její práce v kapitolách o historii více zaměřená na vývoj v 19. a 20. století, zatímco já se věnuji celé historii toho regionu. Práce je dobře rozložená, líbí se mi podrobné rozpracování důsledků války. Má práce je více obecná, slečna Jurníková jde více do hloubky. Důvodem může být to, že já ve své práci zahrnuji delší časové období. Příště bych měla zvážit zaměření se na kratší období, například zajímat se převážně o poslední ozbrojený konflikt v roce 2020. Obě máme ve svých pracích naznačen budoucí vývoj konfliktu, zvolily jsme však každá jiný styl. Slečna Jurníková zvolila souvislý text, zatímco já se uchýlila ke SWOT analýze a scénářovému plánování.

Dále bych chtěla zhodnotit své scénáře, ve kterých jsem nastínila možný budoucí vývoj území. Tři ze čtyř mých scénářů jsou spíše negativní. Myslím, že je to proto, že nynější situace, již tři roky po posledním ozbrojeném střetu, pořád nevyznívá pozitivně. Moc věcí nenaznačuje ani to že by se měla situace otočit a vyvíjet se pozitivně. Moje scénáře tak mohou být užitečné pro budoucí plánování a přípravu na nepříznivé situace. Osobně bych si samozřejmě přála, aby

se situace vyvíjela pozitivně, bohužel by se muselo změnit spousta věcí a jak už jsem psala, momentální nálady v regionu tomuto moc nenasvědčují.

Když si zpětně čtu své scénáře, mohla jsem je napsat více koherentně, provázaně a zaměřit se na méně skutečností v jednotlivých scénářích. Více se mi podle mě povedly poslední dva scénáře, ve kterých jsem si vybrala pouze jeden trend/situaci a podle jejího možného předpokládaného vývoje jsem sepsala scénář. U scénáře se zvýšenou agresivitou Turecka jsem se radila i s Lenkou Klicperovou, která mi potvrdila, že jsou mé predikce velmi pravděpodobné.

Obecně si myslím, že je dobré mít pozitivní i negativní scénáře a počítat v nich s mnoha možnými zvraty, které mohou nastat. Důležité je se na ně připravit a efektivně s nimi zacházet.

8. ZÁVĚR

Náhorní Karabach, také známý jako Arcach, je region, který se nachází na jihozápadě Kavkazu a posledních 30 let byl obýván převážně Armény. Národnostní rozložení se však změnilo po konfliktu v roce 2020. Region má bohatou historii, která sahá až do starověku, a býval součástí Arménského království a později Sovětského svazu. Během historie, nejvíce však v 19. a 20. století, probíhal konflikt mezi Arménií a Ázerbájdžánem o kontrolu nad Náhorním Karabachem, který se postupně vyhrocoval až do války v letech 1991-1994.

Konflikt mezi Arménií a Ázerbájdžánem pokračoval a v roce 2020 eskaloval, což vedlo k obnově ozbrojených střetů a způsobilo to velké lidské ztráty na obou stranách. V listopadu 2020 byla podepsána mírová dohoda mezi Arménií a Ázerbájdžánem, která ukončila boje a zajišťovala návrat uprchlíků a vystěhovalců do regionu. Dohoda také stanovovala vytvoření ruské mírové mise v regionu a zajišťovala otevření dopravních spojení mezi Arménií a Ázerbájdžánem, včetně propojení Náhorního Karabachu s Arménií a Ázerbájdžánem.

Náhorní Karabach stále čelí mnoha problémům a výzvám, včetně nutnosti obnovit infrastrukturu, řešit sociální a ekonomické potřeby obyvatel a zajistit bezpečnost a stabilitu v regionu. Je důležité, aby mezinárodní společenství podporovalo snahy o obnovu regionu a pomohlo lidem v oblasti dosáhnout trvalého míru a prosperity. Je nutné, aby Arménie a Ázerbájdžán plnily své závazky v rámci mírové dohody a pracovaly na udržení stability a míru v Náhorním Karabachu.

Závěrem lze říci, že Náhorní Karabach má před sebou dlouhou cestu ke stabilizaci celé situace, ale důležitým krokem bylo dosažení mírové dohody mezi Arménií a Ázerbájdžánem. Je třeba se nadále zaměřovat na obnovu a rozvoj regionu, aby byl schopen poskytnout lepší životní podmínky pro své obyvatele. Kromě toho je důležité podporovat mírový dialog mezi Arménií a Ázerbájdžánem, aby mohli spolupracovat na řešení problémů a zajistit trvalý mír v regionu.

Mezinárodní společenství by mělo hrát aktivní roli při podpoře obnovy a rozvoje Náhorního Karabachu, a to včetně finanční pomoci a technické podpory. Mírová mise Ruska by mohla také hrát důležitou úlohu při monitorování a udržování stability v regionu. Náhorní Karabach má potenciál být prosperujícím a stabilním regionem, pokud se mu podaří vyřešit své problémy a zajistit trvalý mír. Je důležité, aby mezinárodní společenství a zúčastněné strany spolupracovaly na dosažení tohoto cíle a zajistily, aby lidé v tomto regionu měli lepší budoucnost.

POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

Knižní zdroje, monografie

AXWORTHY, Michael a Zuzana KŘÍHOVÁ. *Dějiny Íránu: říše ducha – od Zarathuštry po současnost*. Vyd. 2. Přeložil Jan MAREK. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-352-5.

BELL, Andrew. *Etnické čistky: Bosna, Kypr, Karabach, Kosovo, Palestina, bývalý Sovětský svaz, Rwanda a Burundi, Srí Lanka, Transylvánie, Ulster*. Praha: Práh, 2003. ISBN 80-7252-070-9.

DE WAAL, Thomas. *The Caucasus: an introduction*. New York: Oxford University Press, 2010. ISBN 978-0195399776.

GEUKJIAN, Ohannes. *Ethnicity, Nationalism and Conflict in the South Caucasus: Nagorno-Karabakh and the Legacy of Soviet Nationalities Policy*. Routledge, 2016, 264 s. ISBN 9781138279032.

HONZÁK, František, Václav HUBINGER, Jiří POLIŠENSKÝ a Miroslav MARSCHAL. *Národy celého světa*. Praha: Mladá fronta, 1985, 392 s. Malé encyklopedie, 18. ISBN 23-011-85.

KREISER, Klaus, Christoph K. NEUMANN a Petr KUČERA. *Dějiny Turecka*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-012-8.

KÜLZER, Andreas. *Byzanc: dějiny – společnost – kultura*. Přeložil Vlastimil DRBAL. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016. Pro Oriente (Pavel Mervart). ISBN 978-80-7465-201-1.

MIROSLAV, Daniš a Rybár LUKÁŠ. *Dejiny Azerbajdžanu*. Sládkovičovo: Vysoká škola Danubius, 2014. ISBN 978-80-8167-002-2.

REDGATE, A. E. *Arméni*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2003. Dějiny národů (NLN, Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 80-7106-350-9.

ŞƏFIYEV, Fərid, ed. *Azerbaijan's geopolitical landscape: contemporary issues, 1991-2018*. Prague: Charles University, Karolinum Press, [2020]. ISBN 978-80-246-4391-5.

SIGOV, Jurij Igorevič. *Ázerbájdžán: mezi Západem a Východem*. Praha: Mezera, 2010. ISBN 978-80-87148-22-8.

SVOBODA, Ludvík, ed. *Encyklopedie antiky*. 2. vyd. Praha: Academia, 1974.

ŠAGINJAN, Vagaršak. *Dějiny Arménie od počátku až do roku 2000*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0196-6.

ŠMÍD, Tomáš a Vladimír VAĐURA, ed. *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2007. Politologická řada. ISBN 978-80-7325-126-0.

VOTÁPEK, Vladimír. *Kavkazská tragédie: ruské dobývání Kavkazu v letech 1783-1864*. Praha: EPOCH, 2019. Polozapomenuté války. ISBN 978-80-7557-169-4.

ZUBOV, Andrej Borisovič, ed. *Dějiny Ruska 20. století*. Přeložil Libor DVOŘÁK, přeložil Zuzana SOUKUPOVÁ, přeložil Josef VOLOŠIN, přeložil Martin VRBA. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-0921-4.

Elektronické zdroje

ANTHONY, Ian Dr. Escalating violence in Nagorno-Karabakh: Local solutions offer the main hope. *SIPRI* [online]. online, 2020, 30.zář 2020 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://www.sipri.org/commentary/expert-comment/2020/escalating-violence-nagorno-karabakh-local-solutions-offer-main-hope>

BAGUIROV, Adil. Nagorno-Karabakh: Competing Legal, Historic and Economic Claims in Political, Academic and Media Discourses. *Journal of muslim Minority Affairs* [online]. 2012, 32(2), 139-175 [cit. 2023-04-04]. ISSN 1360-2004. Dostupné z: doi:10.1080/13602004.2012.694662

BIJAN, Aref. Russia's Strategy Toward Nagorno-Karabakh and Georgia (2008-2020). *Iranian Review: of Foreign Affairs* [online]. Department of Political Science, Saint Petersburg State University, Saint Petersburg, Russia, 2021, 21. listopadu 2021, 467-491 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: doi:20.1001.1.20088221.2020.11.32.6.1

CORNELL, Svante E. *The Armenia-Azerbaijan Crisis* [online]. Westminster Institute, 30. říjen 2020 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://www.silkroadstudies.org/silkroadstudies-news/item/13395-the-armenia-azerbaijan-crisis-svante-cornell-at-westminster-institute.html>

CORNELL, Svante E. *Small Nations and Great Powers A Study of Ethnopolitical Conflict in the Caucasus* [online]. 2.vydání. online: Routledge, 2001 [cit. 2023-04-04]. ISBN 9780700711628.

DAVTYAN, Erik. Lessons that Lead to War: Foreign Policy Learning and Military Escalation in the Nagorno-Karabakh Conflict. *Problems of Post-Communism* [online]. 1-11 [cit. 2023-04-04]. ISSN 1075-8216. Dostupné z: doi:10.1080/10758216.2023.2183410

DEMYTRIE, Rayhan. Nagorno-Karabakh: Empty shops and blockade pile pressure on Armenians. *BBC* [online]. 2023, 6. leden 2023 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-64174164>

DITRYCH, Ondřej. Náhorní Karabach a řešení mezinárodních konfliktů podle realistické tradice. *Mezinárodní vztahy*. Praha 1: Institute of International Relations Prague, 1.dubna 2006n. I., 41(4), 27-47. Dostupné také z: <https://docplayer.cz/35058718-Nahorni-karabach-a-reseni-mezinarodnich-konfliktu-podle-realisticke-tradice.html>

DORAZÍN, Martin. Rusko rozmisťuje své síly v Náhorním Karabachu. Mají oddělit zneřáčené strany konfliktu. *IROZHlas* [online]. 2020, 12. prosince 2020 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/rusko-armada-nahorni-karabach-dohoda-dohlizeni_2011121739_tzr

ERGUN, Ayca a Anar VALIYEV. An Account on Karabakh War: Why Now and Then What?. *Panorama* [online]. 10. srpen 2020 [cit. 2023-04-04]. ISSN 2718-0549. Dostupné z: doi:10.13140/RG.2.2.30777.60006

GERMAN, Tracey. 'Good neighbours or distant relatives?' Regional identity and cooperation in the South Caucasus. *Central Asian Survey* [online]. 2012, 31(2), 137-151 [cit. 2023-04-04]. ISSN 0263-4937. Dostupné z: doi:10.1080/02634937.2012.671990

GHAPLANYAN, Irina. Empowering and Engaging Civil Society in Conflict Resolution: The Case of Nagorno-Karabakh. *International Negotiation* [online]. 2010, 15(1), 81-106 [cit. 2023-04-04]. ISSN 1382 340X. Dostupné z: doi:10.1163/157180610X488191

GÓRECKI, Wojciech a Krzysztof STRACHOTA. The undeclared war: A new phase of the Azerbaijani-Armenian conflict. *OSW: Centre for Eastern Studies* [online]. 2023, 6. března 2023 [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2023-03-06/undeclared-war-a-new-phase-azerbaijani-armenian-conflict>

IBRAHIMOV, Rovshan a Mehmet Fatih OZTARSU. Causes of the Second Karabakh War: Analysis of the Positions and the Strength and Weakness of Armenia and

Azerbaijan. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* [online]. 2022, 24(4), 595-613 [cit. 2023-04-04]. ISSN 1944-8953. Dostupné z: doi:10.1080/19448953.2022.2037862

KHAN Mumim Ahmad. The conflict of azerbaijan and armenia with special reference to nagorno karabakh: an Overview. *Journal of Malay Islamic Studies* [internet]. 12Jul.2021 [cited 4Apr.2023];4(1):27-4. Available from: <http://jurnal.radenfatah.ac.id/index.php/jmis/article/view/7878>

KRÜGER, Heiko. *The Nagorno-Karabakh Conflict* [online]. Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg, 2010 [cit. 2023-04-04]. ISBN 978-3-642-11787-9. Dostupné z: doi:10.1007/978-3-642-14393-9

MIROVALEV, Mansur. What role is Russia playing in the Nagorno-Karabakh conflict?. *AL JAZEERA* [online]. 19.říjen 2020 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2020/10/19/is-russia-reduced-to-a-secondary-role-in-nagorno-karabakh>

Nátlaková akce, říká historik o blokadě Lačinského koridoru: spojnice Arménie s Náhorním Karabachem. *I Rozhlas* [online]. Praha, 2023, 26. února 2023 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/rozhovor-brisku-azerbajdzan-armenie-lacinsky-blokada-karabach_2302261044_elev

RÁCZ, András. IN RUSSIA'S HANDS: Nagorno-Karabakh after the ceasefire agreement. *Euiss* [online]. online, 8.duben 2021 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://www.iss.europa.eu/content/russias-hands>

RASIZADE, A. (2011). Azerbaijan's Prospects In Nagorno–Karabakh. *World Affairs: The Journal of International Issues*, 15(2), 140–164. <https://www.jstor.org/stable/48505076>

Ilustrační obrázky

Nagorno-Karabakh Control Map & Timeline: Artsakh Withdrawals. online, 2020. Dostupné také z: https://1.bp.blogspot.com/-G3rnm9O235Q/X8ctv896HUI/AAAAAAAAADTU/a_J8SZKcE6Ub2GDnr_Qq4bE_SvP8AzBbwCLcBGAsYHQ/s0/2020-12-01_azerbaijan-armenia-nagorno-karabakh-map-artsakh-after-withdrawals.png

Fotografie z rozhovoru jsou dostupné na webových stránkách novinářky Lenky Klicperové: <https://lenkaklicperova.cz/>, jsou použity se svolením autorky